

TRACTATVS

SINGVLARIS DOCTISSIMI VIRI MARSI
Iij Ficini de epidimiae morbo, ex Italico in
Latinum versus.

CVM PRIVILEGIO IMPERIALI.

REVERENDO ET OMNIPHARIÆ VIRTUTIS
viro domino Bernardo Adelmano de Adelmanffelden
Canonico et summo scholastico Augustano Hié
ronymus Ritus Ticinē. S.

S T si (vir clarissime) his diebus, mihi ob varias rerū occupationes vix quicquid esset otij, ut tui tamen desiderio obsequiū prestare, reliquis partim postpositis negotijs ex tuscho peregregiū epidimie libellū tuo nutur in latinū quod potui fideliter expressi. Celeberrimoque nomini tuo (ne in publicū sine tanto fautore prodiret) iure dedicandū existimaui, adde quod auditor reuisorque erit Sebastianus Stamler. I. V. doctor Canonicus Brixinē atque ibi diuine virginis ecclesie prepositus, vir quidem eruditorum politissimus, ac tui simillimus. Vos igitur (ut clementissimi estis) si quid minus erudite, eleganter, quod hic vester conspectus exoptulat, eduxero mihi pro vestra ingenti humanitate veniā dabitis, non enim verborum elegantiam (quam nec rei natura in hoc ipso dicendi genere patitur) sed veram fidamque interpretationē curavi, quā quidē serena fronte accipite, ac parcite, quasi enim abortiuus hic fetus est, sed qualis vestrum est mancipiū, & (ut dicitur) mola salsa litant qui thura non habent. Valete ambo, Ritusque memores, Augustæ Vindelice precipiti admodū Calamo idibus Maij. M. D. XVI.

INCIPIT SINGVLARIS OMNIOVE PRECIOSI

or auro tractatus de morbo epidimie Marsilij Ficini Florentini viri vndecunq; litteratissimi huiusce morbi definitiones, causas, signa, multimodas conseruationes & curas, varijs diuersisq; corporibus ac comodatas, mira breuitate, simulq; facilitate complectens, foelici auspicio nuper a Hieronymo Riccio Ticinense se latinitate donatus.

PRÆFATIO MARSILII.

Per precium duxi (patrie pietatis impulsu) aliquid consilij contra pestilentiae morbum conscribere. Vt vero quisq; huius penetrare intelligentiam, & curam exercere possit, institui subtiles omnes longasq; disceptationes reijcere. Satis namq; erit, qd quicquid in presentia sum traditurus (& si breui verborum contextu haud plura dici queant) sufficientibus tamen rationibus, mul-

torumq; tam priscorum q; recentiorum autoritatibus & experientijs, praesertim patris nostri magistri Ficini inter medicos praecipui, qui haud paucos hac labe infectos pristinae sanitati restituit & comprobatum est & traditum. Imploramus itaq; Deum, Opt. Max. humane vitae largitorē, necnon verarum salutariumq; medicinarum reuelatorē, vt contra pestis pericula efficacia nobis detegat remedia, vtq; suum vitale donum nobis ad laudem gloriaeque suam conseruet.

Quid qualisue sit pestis. Cap. I.

Pestis venenosus quidam vapor est in aere concreatus, vitali inimicus spiritui, non qd propter elementarem aliquam
a ij

qualitatē, sibi contrariet, sed specifica quadā proprietate, veluti
 theriaca, amica quidē est, non quia calida sit, vel frigida, sicca vel
 humida, sed qm̄ ex vniuersa eius cōpositiōe forma resultat que
 dam, vitalis formę spiritus accōmodata. Sic & pestifer ille va-
 por non quia calidus, frigidus, humidus vel siccus, nature inimi-
 catur, sed quia sua proportio quasi ad amissim proportioni cō-
 traria est, in qua spiritus consistit in corde vitalis. Et quēadmo-
 dum continuo in terra nascunt venena, sic sepe numero nascitur
 venenosus in aere vapor, attamē non ita potēs, quia magis spar-
 gitur, nec puro stabiliri potest in aere, ex quo talis aer est spiritui
 conformis, & igni, qui ex sue nature potentia alterius non reci-
 pit nature mixtionē, vnde fit q̄ nullā capiat putrefactionē. Sic
 purus & aer nullā recipiēdo mixtionē putrefieri minime potest.
 Rursus venosus huiusmodi vapor humano ei solū applicat
 corpori, in quo apti ad febrē extant humores, vtpote qui ad pu-
 tredinē inflammationēq̄ sunt dispositi, & enim si vitalis potētior
 ipso fuerit spiritus, procula se pellit, si vero debilior, fugit eun-
 dem, suū veluti cōtrariū opus. Quapropter est aerem, humores
 & deniq̄ cor, corrigere, purgare, roborare. Notandū (vt recte
 capias) cum dico venosum hunc esse vaporē, tu ne credideris
 ipsum fore talē secundū formā & totā sui naturā, quia omnes
 inde inficerent. Sed huiusmodi est qualitatē, vt quā facillime in-
 veneni naturā transeat. Et proprie venenū efficitur quando per
 ipsum in hūano corpe certo quodā gradu putrefiūt humores,
 simul & ebulliūt, qđ cōmunis die tertia solet accidere, & interdū
 citius, maxime vbi quis superfluis abundat humoribus, præser-
 tim sanguine & cholera. Et quando iam veneni suscipit naturā,
 calcis vel arsenici qualitatē recipit, cuius effectus est, putrefacere
 rodere, ardere, intus & extra. Summe igitur necessum est vt his
 trinis effectibus, potissimū interius, omni qua possumus indu-
 stria resistamus.

Vnde oritur, & vbi regnat pestis. Cap. II.

 Oncreatur huiusmodi vapor in aere, vniuersalioris tem-
 pore pestis, ex malignis quibusdā cōstellationibus, præ

fertim ex martis cum saturno in signis humanis cōiunctione, & ex luminariū eclipsibus . Qualis est presentis pestis in anno scilicet millesimo quadringentesimo septuagesimo nono , & qualis etiā fuit anno eiusdem millesimi, octauo, & hoc potissimū ledit homines, hisq; grassatur in locis, quę horoscopū siue suū ascendentem ob prædictos siderū aspectus infortunatū habēt. In magis vero particularibus pestilentijs, præfatū nascit̄ venenū ex ventis, & malignis lacunarū, cloacarūq; vaporibus, atq; pariter ex terre motibus. At vero data istarū quacuncq; causā semper tamē grosso potissimū regnat in aere, inq; paludoso, nebuloso, fetido, & quando subtilē ad aerem extendit̄, penetrat, velociusq; in terimit, at citius, frequentius, diutiusq; in grosso, calido, humido, fetidoq; aere regnat. Asserunt doctores nonnulli pestilentialē putrefactionē subtili prius, post vero grossiori inesse aeri, sed multo durabiliorē in grosso. Haud scio quo mentis discursū, q̄ fundamento primę sit mihi parti adherendū, ex quo contrariū experientia monstrat. Præterea nobis ratio dicit, q̄ cum non purum, sed tantūmodo mixtū elementū putrefieri possit, quo minus est mixtū, quēadmodū esse constat subtiliorē aerē eo minus aptū est ad putrefactionē . Et propterea eam non nisi per assiduum suscipit augmentū pestiferę siderū influentię. At veluti grossior, mixta, & stabilis aqua faciliū putrefieri solet, sic vtiq; haud difficulter putrefactionē recipit grossus & nebulosus aer. Hoc dat præceptū Raymundus, q̄ peste inferius excitata, altior subtiliorq; petēdus est aer, sed orta superne, per duos menses primo fugiendū est deorsum ad grossiusculū frigidū humidū purūq; aerem, vbi rara esse soleat infirmitas. Sequētes vero duos menses ad mediā aeris regionē, deinceps ad paulo altiorē videlicet sic cum frigidū & subulē, semper fugiendū calidū humidū & nebulosum, quo in aere tales sunt homines, quales turbidis pisces in aquis. Id insuper facit pestilentialis aer in hominibus, quod caliginosę putrefq; in piscibus aque . Sed quod hominibus venenū est non oportet vt semper tale ceteris sit animātibus, propter celestium signorū ac animalū specierū diuersitatē . Hinc oritur vt de illorū opinione quid dicam ignorē penitus, asserentiū quādo pestilentialē incipit in aere venenum, q̄ tunc quę semper in alto

degere solent auiculę, descendunt ad ima, & planitię inhabitant. Sed quando in terra oritur, tunc lumbricos & serpentes exire dicunt de sinu terrę, & auiculas quarũ consuetudo est volare, habitareq; ad imum, sublimia petere, & montes adire. Addũt præterea q; quando primũ in aere post vero in terra venenũ accenditur, interdum fugiunt animantia ex alto deorsum, & exinde rursum altiora repetunt. Hinc est quod vulgo dici solet vultures seu miluos pestilentiali cedere aeri, & quę loca huiusmodi tenent milui, pestifero non subesse aeri. Sepius audiuimus hanc contagionẽ ab hominibus transisse ad porcos. Fieri forsitan id potuit per aliquã non quidẽ spiritus, sed carnis similitudinẽ. His proxime elapsis diebus semel atq; iterũ pestilentię morbum ex vna in alterã domum tulere feles & canes, ipsis tamen nulla ex parte hac cõtagione lefis. Nec vlla te propterea admiratio capiat q; interdum sine omni nocumento, homo vel bestia predictũ suscipiant vaporem, ac tamen alios inficiant, ignitũ namq; ferrũ stupã consumit & paleã, ipsum vero nullatenus consumit. Hoc enim ex recipientis subiecti dispositione prouenit, in quo potissimũ, secundũ Aristotelẽ, Galenũ, & Auicennã, rei consistit effectus, ita vt his proximis diebus bimus nostro in rure puerulus integro stetit die, infecto cum puero, annoꝝ (plus minus) septẽ, cibo sepius vescatur infecti ore pueri masticato, neq; vllam ab ipso morbi labẽ suscepit, qua tamen tacti fuerunt alij longiuscule distantes, nec nimia habeas tua in dispositione fiduciã, cogitando te eius esse valitudinis vt minime hæc tibi timenda sit contagio, sed hunc physicũ obserua canonẽ, q; quando multũ disposita est materia, agens tunc causa quantũcumq; imbecillis cito perducit effectũ, sic accedit stupã & sulphur fauilla, ex suscipiẽtis apudtudine. Et cõtra, potẽtissima quę fuerit causa, etiã in non dispositã operatã materiã, & licet sulphur ignis suscipiat operationẽ citius q; lignũ, & sicũ lignũ minuteq; incisum facilius q; cetera ligna. Ardẽs nihilominus fornax ligna statim rapit in flãmã, & grossiora, & viridia, eo q; summa agentis potẽtia cito disponit, atq; informat, & multotiẽs pestifer huiusmodi vapor fit suarũ vi causarũ potentissimus, nec scire tu poteris qn. s. hoc fiat, & licet vno in tpe talis non adsit dispositio, est tñ futura in alio.

Quo pacto & quales ad personas pestis extendit. Cap. III.

Venenosus iste vapor adeo subtilis sepe numero existit, ut visu discerni nequeat, interdumque dissolvitur, sed facile exinde regeneratur manente ad hoc ipsum disponente influenza, iamque tametsi pusillus a principio fuerit tamen multo magis quam sulphur (cum accenditur) velocius cursu de loco in locum expanditur, & longe magis contrariatur inimicaturue vitali cordis spiritui, qui est vapor ex subtili sanguine, quam sulphur naso. Eiuscemodii vapor solum in dispositis ad hoc corporibus infecto ab aere accenditur, sed postquam est accensus corporibus mira velocitate facilitateque, accensum veluti sulphur, plus quam antea circumquaque dilatatur, presertim quando subtili in humore, & tenui estatis aere accensus fuerit, & spargitur salique ex uno in alterum corpus accenditurque potissime ubi maiore est nature similitudo & in corpore spurcitate pleno, cum fetidis itus & extra vaporibus, & in cibis humoribusque superfluis, & ad inflammationem putredinemque aptis, & ubi calida est materia, & humida, corue coitus debilitatum, & pariter in corpore passionibus aere defatigato & ultra modum calido, quod ve balneis est asuetum, cuiusve pori sunt nimis patentes seu multum oppilati, hec quidem Galeni & Avicennae sunt sententia. Pueri & feminae multum ad pestem sunt apti eo quod tenuis mollisque materia ad transmutationem est facilius, & pleni sunt humoribus ad putredinem aptis, estque preter modum & ordinem illorum vita, quemadmodum enim perturbat confunditque vinum, calidus ventus & grossus, sic pestifer iste vapor inficit cogitque circumquaque ad cor, primo spiritus, postmodum humores, qui iam putrefacti ebulliant, est vero hec ebullitio febris ipsa, que per uniuersum inde spargitur, plus quam cetera, bullit seu inflat, quia tanta est venenosa materia, ut natura quantum potest principalibus a membris hanc statim conetur expellere. Iste quidem vapor omnem maculare potest humorem, sed potissimum sanguinem, secundo cholera, tertio flegma, quarto vero melancholicum. Vnde fit quod magis huic subiiciunt periculo sanguinei, paulominus cholericus, postmodum flegmaticus, & minus reliquis melancholicus, quia frigidus & siccus humor ad inflammationem & putredinem ineptus est, & maxime quia strictos habent meatus per quos transire venenum oportet. Idcirco senes minus sunt pestife-

ro morbo obnoxij, licet huius anni pestis nec seniores etiam rel-
q̄rit incolumes, cuius forte ratio fuit q̄ ultra ceteros aduersos
siderū aspectus, Saturnus retrogradus dominus fuerit anni. Est
mirum dictu, q̄ licet ex vrbe nostra Florentina vniuersus ferme
populus aufugerit, omni tamen die ex hac vita excedebant circi-
ter centum & quinquaginta.

De signis indicijꝝ pestis. Cap. III.

Quæ vero signa indicent, quibus febrē esse pestilentialem
faciliter & dare perpendatur, haud tam facili ostendere
quisq̄ potest, propter tam multiplicē accidētū di-
uersitatē, & fallaciā. Hoc enim testatur vniuersus doctorū con-
uentus, præsertim Auenzoar & Rasis, erit namq̄ clara interdū
vrina, eo q̄ non perūngēt ad epar humores, erit aut apparebit
modica febris, eo quod nō erit calido in humore venenum, seq̄
propterea non extendet ad extra, sic statim morietur patiens. Vis
debitur interdū restitutus, eo q̄ natura primo in aggressū vene-
num a corde depulerit, tamen paulo post emittet spiritum, eo q̄
potens non erit secundū pellendū aggressum, ex quo primo lassa-
ta fuerit conflictu, etiam quia venenū multiplicatū est, vel ma-
gis mutatū in malignū vel propinquius factū cordi quā prius,
omnes fere in principio aliquantulū in melius tendere videntur,
quia tunc robustior natura, tantū cōtra hostē omnes colligit vi-
res, verū in alijs minus malis egritudinibus, ad tā repentīnū tan-
tumq̄ non inducitur conatū. Videbitur præterea virtutis robur
obtinere, quia dictū venenū non alijs vt cordi membrīs a princi-
pio inimicatur, & quando ipsum cor aggreditur statim interi-
mit. Quare his in temporibus haud quanq̄ conuenit in morbi si-
gna examinando morā trahere, quia falleris, nec te natura expe-
ctabit, nisi administrāda remedia festinaueris. Hac igitur de cau-
sa his cum temporibus febrē adesse conspexeris, præsuppone q̄
adsit vel cito futura esse possit pestis, ac ei pestilentialis curam fe-
bris administra & eo maxime q̄ quādiu venenosa durat aeris in-
fluentia, omnis superfluus humor facile inficitur, & omnis que-
cunq̄ fuerit infirmitas in pestilentia facili transire poteris, febres
præsertim

presertim furiosę & cōtinuę. Vnde cōmuniter euenire solet q̄
 hoc morboſo tempore nulla preter pestem egritudo appareat,
 q̄ si alię & multiplices quidē apparuerint egritudines tunc pesti
 lentia remittitur & cessat. Sunt nōnulla pestilētiā febris signa
 videlicet febris continua absq̄ ordinata & manifesta declinatioe
 cum magna anhelitus & pectoris angustia, cum repentina pul
 sus debilitate, cū vniuersi corporis grauamine precipue capitis,
 phrenesi, anxietatibus, ardore, siti, sanguineis maculis pluribus i
 locis, cum vrina grossa, turbida, & quasi subiugali, memineris
 tamen q̄ signa fallunt. Aduerte insuper q̄ quicumq̄ puer eo tpe
 vermiū laborarit infirmitate dici poterit pestilentia infectus, q̄
 est materia ad pestē disposita, vt sulphur ad ignē. Hoc multi ne
 scientes mansere decepti. Et ex signis propinque pestis vltra aeris
 turbiditate, & animalium ex putredine genitorū abundantia est
 principaliter vermiū multitudo, variolarū, & morbillorū, febris
 umq̄ continuarū, & conularū, vrine turbide, oculorū rubo
 res, excoiationes palati, phrenesis, & vniuersaliter quacumq̄ in
 febre, qua se versus cor frequenter dirigit humor, humanā signi
 ficat cōplexionē ad pestē esse dispositā. Scias iterū, quando mul
 to tempore pestifer vapor in aere durat, tunc aquā terre q̄ fru
 ctus inficit propterea tutius est aquā decoquere, vel ferratā scilicet
 aquā conficere, cū ea q̄ vinū lymphare, quia vinū fumosum
 est, & non cōuenit iuxta Auicennę & Rasis sententiā his in tem
 poribus merum, vtpote purum. Oportunū preterea alia quę
 sumunt in cibū rebus boni odoris corrigere & cū salis acerosi
 uē saporibus presertim q̄ pestis post terrę motū oritur, & con
 ducibilis est rebus vti aridis in locis odoriferis, & montuosis
 nascentibus, & inhabitare montes & colles.

De regimine vite, quo preseruari docet a peste. Ca. V.

Restinendū est tempore pestifero a rebus inflāmantibus
 & nimis aperitiuis, quia facilius ad venenū suscipiendū
 disponunt, videlicet cauendū est ab extrinseco solari ca
 lore parit̄ a calore ignis, vestimentoꝝ, & ab intus a sale, a specie
 bus & medicinis calidis, similiter ab herbis intense caliditatis, a
 b

multo vsu acuminū, excepto cepe, & cicorea, vel raphano cum aceto, quia veneno aduersant, itē a vino nimīū fumofo ab exercitio post cibū, presertim tempore calido, & a sudore, quia humores alterat, & ī aere infecto nō licet se multū aeri exponere, nec excessiuo sub dituo exercitio, quia calefaciendo, & poros aperiendo, statim multū de aere suscipit infecto. Itē abstinendū ab facientibus oppilationē & putrefactionē, quia pestilētialis dant febris materiā, q̄lia sunt viscosa, frigida, & humida, presertim qñ aliqd accidētalis seu extranei caloris suscipiūt, etiā a viscosis, calidis & humidis, vbi humidū calido predominat, & male decoctum est, & vt summatim dicā, humiditas putrefactionis est mater, & que extra nos, difficulter conseruant, etiā in nobis haud facile conseruari poterunt, euitandī igit pisces quantū fieri poterit, in quorū genere parū minus nocent pisciculi, & qui ex flumine sunt claro petroso, & corrente frixi in oleo cum sale, & immersi agreste seu aceto, aut succo arancioꝝ cū sale & modico pipēris vel cinamomi, etiā euitandū est lac, & oīa recocta, quod si eo vti volueris, sit primū inter alia cibaria & modica quantitate cū parū zuccari, fructus euitandi sunt omnes, exceptis amigdalibus, cerasijs acetosis, piris, chrisomelis, persicis, cottoniatis, auellanis, prunis ficcis, prunellis, nespilis, cottoniatis, & cornulis, malis appijs, malis granatis, malatestis. Ceteris vero fructibus nequam vtere, vel raro, vel rarissime. Poteris tamen diutius vti fructibus & herbis frigidis ficcis & acetosis vel aliquantulum amaricantibus sed vtendo fructibus calidis & humidis vt sunt ficus, vua, mora, cerasa dulcia fac sint modica, & immediate post comedere pomum anarantiæ cum sale. Preterea si vteris frigidis & humidis, vt sunt melones pisces molles & teneri, pruna pinguis, sume immediate post aliquid foeniculi & pomianarantiæ cum sale, suprabibendo parum vini boni & odoriferi. Euitare etiam debes fungos & herbas humidas portulacas cucurbitam & omnem humiditatem nec non & rem que facilis est putrefactionis euitabis etiam fructus & res nimium dulces & humidas, sed inter humidas herbas permitto tibi lactucā permixtam mentę vel cynamomo, eandem quoq; corrigere poteris cum basilicone,

gariofilato minutissimo & quasi ad rubedinem quandam ten-
 dente odorem habente gariofilorum, est enim cordialissimum.
 Concedo etiam tibi cucurbitam & herbam quę thusca lingua
 selbastrella appellatur. Rursus aduerte ne te Rasis sententia fal-
 lat quę tempore multum calido admittit olera & fructus fri-
 gidos, & humidos, quia Aegyptum ipse inhabitabat vbi extre-
 ma est siccitas, vbi eiuscemodi fructus & olera sunt vltimo a na-
 tura decocta. Cautus igitur esto ne talem presumas licentiam
 in regionibus non similibus Aegypto. Notandum insuper q̄
 res acetosae asperae & acres in conseruatiuo, curatiuo adminis-
 strandae sunt regimine, quia periculum potissimum imminet in
 calido & humido, & in putrefactione illinc dependente, in spi-
 rituum resolutione inque accessione veneni ad cor. Res itaque
 praedicti saporis omnibus iam dictis obsistunt malis, quia re-
 frigerant, desiccant, conseruant, confortant, restringunt, & vni-
 unt, & c. Notandum quod res nimis acres vbi timet pectoris
 strictione, aut stomachi debilitas temperandae sunt cum zucca-
 ro, sale & lacte amigdarum, cinamomo, pipere, foeniculo, cro-
 co, ouis & modico pinguedinis. Commendo plurimum pa-
 nem speltae, hordei, & fercula ex his condita, item biscocta, ris-
 sum, passulas tendentes ad acredinem, panem optimi grani suf-
 ficienter coctum cum modico salis. Vtere saepius caparis cum ^{aspersione}
 aceto & aliquando eo genere casei quod Florentini Marzelli-
 num vocant, euitandus est caseus multum pinguis vel falsus.
 Nec laudo tibi caules nec legumina, exceptis lenticulis. Prohibeo
 super omnia phaseolos, nec laudo multum rapas & spinargia.
 Concedo tibi petroselinum & pastinacas. Prohibeo autem eru-
 cam, cariotas, sapatam, sinapum, citrullas, melones, bacellos, ci-
 cer recens, cucumeres, cerasia dulcia, & mollia, vuas, ficus dul-
 ces, & mora. Nec te repleto nimio vino, carnibus & ouis, ne ni-
 mium sanguinem, coleram, putrefactionem, inflammationēq̄
 multiplices. Vtere ouis cum agresta & aceto & pomis anaran-
 tiijs, carnes sint leues & siccae bene coctae, pulli, auiculae, hedi, ca-
 strati, pipiones, turtures, & siluestres auiculae, si vsus fueris car-
 nibus humidis, sint assatae, sed fac vt intus per totum bene im-

pleantur cum acris condimentis & acetosis, cū modico piperis, cinamomo, coriandro, & sale. Vina turbida sunt omnino damnosa, et presertim musta, eris in cibo & potu plus solito parcus, cibus sit aliquantū copiosior potu. Nec tamen volo vt nimiam sustineas sitim & famē. Vide ne stomachū fastidire permittas, sed eum preserua cum cibi & potus modicitate, cum exercitio & ieiunio cū appropriatis euacuationibus. Abstine a coitu & passionibus anime excessiuis, nisi forsitan per coitus abstinentiam te omnino grauatiū perceperis. Ad mentem retroca edictū Auicennę tertio naturalium, q̄ superflua per coitū seminis euacuatione plus nocet q̄ si quadragesies tantū exiret sanguinis. Dixit Hippocrates coitū speciem esse quandā morbi epilepticī. Caue ab aere multū obtuso, constipatiuo, recluso & humido, ac scias q̄ aer q̄ non frequenter mouetur & innouat̄, vbi nec ventus nec sol penetrat, nec purgat, facile mixtionē suscipit & putrefactionē venenosam, veluti immobilis aqua. Caue ne nimis frequenter exas, presertim ieiunus, & quando calidū successerit humido, & humidū calido, euita etiā aerē nimis calidū, quia aperit & nimis debilitat. Aer & habitatio sint multū sicca ample semper & tepēstatis sit recens. Caue quādo multū incalueris ne te exponas frigidō, vel humido nebuloso, & vento calido & humido presertim in locis infectis, & de infecto loco veniēte, etiā ab omni vento de predictis locis flante nisi fuerit nimis longe distans, aut fractus pluuijs. Ventus autē qui aerē infrigidat & siccat, & serenat sua natura est salutiferus si eum cū tēperamēto receperis, & est principalis medicus contra huiuscemodi venenū, magnā adhibe curā in euitando ventos a stagnis vel paludibus venientes, aquas aufuge putridas herbas cōtinentes immaceratūq̄ linum, & quēcūq̄ prauū odorē, procul dista a caulium nucūue odoribus, & fetidis ab herbis, abstinentū itē a balneis, a somno meridiano, ab adherenti arctocq̄ cuiuspiā cōsortio, a turba, fuge cito, & procul, ac tarde reuertaris, quoniā longo durare solet tempore venenum, ad offendendū per q̄ promptissimū, vtere iuxta posse tuū cibis siccis, optimi saporis, acris, acetosis, euitando brodium, pinguedinē, dulcīa, viscosa, vtere vinis subtilibus, claris, odoriferis, aliquantulū fumosis sed parum acetosis non dulcibus, dilu-

tis aqua multū subtili & clara, vniuersaliter omni tempore a re-
bus caue sanguinē generantibus aut nīmiū, aut aquosum, gros-
sum, & turbidū, & pariter quācunq; rem stomacho nocentem,
hec est summa regula quo ad cibū & potum. & c.

Vtilis est (iudicio meo) oībus superpersa cibarijs talis specierū
cōpositio. Recipe sandalorū rubeorū. ʒ. ʒ. cinamomi electi. ʒ.
iij. & ʒ. croci. ʒ. ʒ. gentilis fulgineus omni tempore his vti spe-
ciebus. Recipe cinamomi. ʒ. ʒ. māne. ʒ. ʒ. gariofilorū, been albi
& rubei. ʒ. ʒ. coralloꝝ rubeorū. ʒ. ʒ. cardomomi. ʒ. iij. croci. ʒ. ʒ.
zuchari ad pondus oīm. Item nonnulli aliam habent descripti-
onem, & est talis. Recipe margaritarū. ʒ. iij. coralloꝝ alboꝝ &
rubeorū. ʒ. ʒ. rofarū, spodij añ. ʒ. ʒ. cinamomi. ʒ. ʒ. croci. ʒ. ʒ.

Item Recipe cinamomi. ʒ. ʒ. gariofilorū. ʒ. ʒ. coralloꝝ rubeorū
ʒ. iij. croci. ʒ. ʒ. zuchari ad pondus oīm. Pro primo cibo vtile est
(nisi te calor offenderet) sumere ficus, rutam, & nuces cum sale,
presertim tempore frigido vel humido, notandum q̄ speciebus
multū calidis, vt est quarta cōpositio ex his quas narrauimus,
vtendū est, solū in ferculis multum humidis, frigidis & acetosis,
alijs vero vti possumus in omnibus. Post cibū magne sunt virtu-
tis semina coriandri preparati, & etiā secundū Auicennā ieiuno
stomacho, qui hec ipsa tali in casu plurimū extollit. Vtere ieiuno
stomacho fricationibus, bene pectina capillos, omnē expur-
ga superfluitatē, vniuersum corpus mundū conserua, matutino
tempore ignē dispone temperatū, & interdū de die presertim hu-
midis temporibus, bonis sepius odoribus domū suffumiga, si-
militer & vestimenta, admoueas naso, pariter & ore teneas vbi
plus opportunū fuerit aliquid theriace, alijs vero in locis siue tē-
poribus corticē citri, zedoariā, vel modicū thuris, manu etiam
supradictū gestare poteris cedrinū pomū. B. laudani ʒ. ʒ. been al-
bi & rubei, rofarū rubearū añ. ʒ. iij. stocacis liquidę. ʒ. ʒ. myrrhe
mente, gariofilorū añ. ʒ. ʒ. sandalorū alboꝝ, & rubeorū, cam-
phore añ. ʒ. ʒ. Fac pomū cum aqua rofarū muscata, suspende e
collo cornu vnicornis, iacinctū, topazium, & smaragdū, vt pe-
ctus tangat, & etiā in ore. Dixit Auicenna q̄ oportet vt iacin-
ctus & similia a naturali calore nostro calefiāt, qui illorū actus
at virtutem, vt operentur in nobis, fer tecum etiam in manu ad
b iij

odorandū, poma odorifera, præsertim citri, limonum, arancio-
rum. &c. Sæpius ablue os, faciē, & manus aceto, & aliquando
cum vino potenti, nec omittas odorē, mentē, melissę, querculę,
ruthę, violarū, rubearū, & mirthi. Vtere odorib⁹ frigidis quos
tempera cū calidis, ita tñ vt frigidī prædominentur, præsertim ca-
lidis temporibus, quia calidus per se aperit odor, & inflāmat, q̄
tis aerē purget. Super omnia cura vt hoc facias scilicet, permisce
equali parte acetū rosatū albū, & aquā rosatū, cū vino albo po-
tenti, cum modico zedoarię vel corticis citri, de qua sæpius mo-
dicum aliquid bibe, & sæpius cum ea manus lauato & faciē, de-
fer tecum in spongia cum ligno fraxini, & laua etiā cū eisdē ma-
ne & sero tepide vniuersum corpus, vtere tēperatō exercitio sub
recto quando es in locis infectis, ieiuno stomacho, sitq; locus ex-
ercitiū spaciosus, alijs aut in locis facies exercitiū sub diuio & pa-
riter ieiunus. Rustici bibant loco vini acetū permixtū aquę. Ad
moneo oēs vt non nisi summa cū cautela res tangant ex infectis
locis allatas, nec quicq; gustent ex illis nisi coquat, mundetur vel
abluatur, Haud equidē scio an dicere in presentia debeā, an silen-
tio potius præterire, q̄ doctorꝝ nōnulli sæpius ieiuno stomacho
dare solent in potu, vrinā pueri recens emissā, vel lixiuū. De
i: medio rusticis accommodato.

De præseruatione per modum medicinalem. Cap. VI.

Necessaria nobis est bis in hebdomada ipsa omnium cōpo-
sitionū regina, coelitusq; tradita theriaca, vera quidē the-
riaca (vt eam noscas) saporē longa mora in ore cōseruat,
& stipticitatē ingerit ventri, etatis esse debet annoꝝ quatuor, &
non ultra duodecī, de ea debet antea fieri experientia in venena-
tis animalibus. Theriaca electa iuxta Galieni Auicennę Auerro-
isq; sententiā securū reddit hominē ab omni veneno, morboq;
venefico. Etiā in ipsa pestilentiali febre admittit. Dixit Galienus
se inuenire theriacā plus q̄ res oēs esse diuinā in conseruando et
curando. Dixit Moses Aegyptius mirabilē factā esse cū ea expe-
rientiā in pestilentia Antiochensi, nec silentio pertranseundū pu-
to Galeni typū dicentis pestē esse draconē cum corpore aereo, q̄
venenū contra hominē spirat, & theriacā purgatoriū quoddam
esse, purgans venenum & draconē domans. Accipiat post cibū

horas nouem, & ante cibum horis, 6. vel. 7. qui eam sumere nō potest saltem cordi apponat & stomacho nasoq; & pulsibus, frequentius detur. 3. i. prouectis, alijs vero. 3. 5. seu. 3. i. Qui calide sunt cōplexionis bibant æstiuo tēpore sumpta theriaca tertiam partē scyphi aque rosarū cum modico aceti rosati, alijs. s. alterius cōplexionis, & alio tempore, sumant cū vino albo permixto cum aqua scabiosę et mellissę. Quod si theriaca non affuerit, vel non cōperens fuerit tuę naturę, sume mithridatum in alijs diebus hebdomadę sume pillulas contra morbū saltem horas quatuor vel quinq; ante cibum, vnam scilicet aut duas, vel plus, secundū cōplexionē, superbibendo parū de vino albo cum aqua scabiosę & mellissę tēporibus frigidis, vel cum aqua rosę & cum aceto rosato temporib⁹ æstiuis. Pillule antiquiores sunt istę. ℞. myrrhę croci añ. 3. i. aloes. 3. ij. sed quia nimiū aperiunt, calefaciunt, resoluuntq; spiritus. Ideo nōnulli abluūt ipsum aloē & addunt terrā sigillatā vel bolū armenū secundū dosim myrrhę vel addunt cāphorę ad dosim tertię partis myrrhę, sed eligibili⁹ est bolus armenus, nonnulli cōponunt. ℞. aloes. 3. vi. myrrhę. 3. iij. seminū citri. 3. ij. tormentillę. 3. 5. croci. 3. i. reubarbari. 3. ij. gariofilorū. 3. i. agarici, corticū citri, sandalorū rub. añ. 3. i. seminū citri. 3. ij. seminis acetosę. 3. i. 5. coralloꝝ rub. 3. i. 5. boli armeni. 3. iij. cāphorę grana. ij. cōfice cū sirupo de citro. Auicēna & Auerrois dicunt qui vtūt aloē myrrha & croco nunq; periclitabitur peste. Prędictę cōpositiones tēperāt illorū qualitātē, & virtutē augēt. Sed multo melior est cōpositio Nicolī scđm quę verę pillulę sunt istę. ℞. mirrhę, croci, boli armeni, karabe, coralloꝝ rub. añ. 3. i. emblicorū. 3. ij. aloes loti ad pondus oīm, fiāt pillulę, cū vino albo odorifero, credo q; essent nobiliores, & magis ad ppositū, si loco emblicorū poneret terrę sigillatę. 3. ij. & boli armeni. 3. iij. fiāt pillulę cū acetositate citri, & accipiant cū vino albo, aqua rosata, aceto rosato. In alijs vero sequat cōpositionē prędictā, fac aut vt aloē sit splendidū, leue aliquantulum rubescens, delicatū, odoriferū, frangibile, pinguescens, & immittendo sup ipsum statū madescit, sit & myrrha clara, & corallus delicatus, absq; theriaca & dictis pillulis nō bn fieri poterit pseruatio. Itaq; p oibus alijs vttere duobus pdictis. s. theriaca duob⁹

diebus diuersis, & pillulis tribus saltem, quia desiccando humidi-
 tatē pręseruant a putrefactione, etiā fortificant cor, stringunt
 mātus, ne venenū transitū habeat ad cor, & ipsum illinc depel-
 lunt. Videi mihī q̄ aloe in prędictis pillulis quando sunt tempo-
 ra humida & frigida, similiter & cōplexio, non debet lauari, sed
 in alijs tēporibus & cōplexionibus sumere pillularū cōpositio-
 nem in pulueribus, melius est solū, q̄n̄ opus est festinatione. Po-
 test etiā sumi ante cenā tribus horis, vel quattuor, sicut etiā
 ante prandiū. Poteris etiā semel in hebdomada, vel duabus vicibus
 aut plus quando pillulę offenderent (licet nullius sint offen-
 sionis) in tempore hiemali & humido loco pillularū sumere sicū
 siccum cum dimidio nucis cum modico ruthe & parū salis, su-
 perbibendo parū aque rosarū vel aceti rosati. Quod si & istud
 te offenderet vtere loco illius non accipiēdo aliquid aliud, parū
 panis tostī intincti in vino albo potente, cum pomo anarantię,
 madefacto in aceto rosato, & intincto cinamomo. Sunt non-
 nulli qui dant eiuscemodi pillulas sero vel mane vnam scilicet
 pro vice. Recipe ligni aloes. 3. 5. tormentillę. ʒ. ij. diptami albi
 ʒ. i. zedoarię. 3. 5. croci. 3. i. berberis. 3. 5. cornu cerui adusti. ʒ.
 ij. sandalorū rub. ʒ. i. seminis acetosę & coralloꝝ rub. boli ar-
 meni añ. 3. i. camphorę. ʒ. ij. gēmarū ex quibus fit electuariū de
 geminis. 3. 5. margaritarū. 3. i. hiacinctoꝝ. 3. 5. confice cum si-
 rupo deribes vel de limonibus. Ego autē in omni tempore etiā
 in calido eiuscemodi pillulas dare soleo. Recipe zeduarię, ligni
 aloes, agrimonię, croci, aristologie rotundę, diptami albi, gen-
 tianę, corticū citri, seminis citri añ. ʒ. i. coriandri pręparati, tor-
 mentillę, sandalorū rub. coralloꝝ rub. rosarū rub. spodij, embli-
 corum, añ. 3. i. terrę sigillatę. 3. ij. boli armeni. 3. iij. fac pillulas
 cum acetositatē citri, quas administra cum vino albo, aceto rosa-
 to albo, & aqua rosę. Ego multū adhibeo fidei huic nostrę cō-
 positioni eam accipiēdo quando non sumit aliquid de pillulis
 cum aloe cōpositis, etiā post operationē prędictarū pillula-
 rum, additur ipsi cōpositioni, ambre, musci, hiacincti, smaragdi
 topazij, margaritarū, cornu vnicorni añ. ʒ. i. melius etiā erit
 laudabile multū bibere ista cum vino acetoso, vel aceto albo, cū
 aqua rosę, terra sigillata, & bolo armeno, cū parū smaragdi,

& hiacinthi, & topazij, vel saltim cū margaritis & corallis. Ista multū cōmendant a Galeno & Auenzoar, alij dant cortices & semina citri & limonū, cū vino, vel aceto rosato, & aqua rosarū Ego vero frequenter dare soleo hanc simplicē cōfectionē & quādam efficacissimā, atq; securā, cū vino albo, vel aceto rosato & aqua rosarū. **R.** boli armeni. 3. ij. terre sigillatę, coralloꝝ rubeorum añ. 3. i. corticū citri, zedoarię, croci añ. 3. 5. zuchari rosati ex rubeis rosis conditi. 3. vi. acetositas citri. 3. x. fac electuariū. Raimundus & Arnaldus theriacales quasdā pillulas tribus modis cōponunt. Primo **R.** boli armeni. 3. ij. barbe tormentillę. 3. ij. barbe herbe tunici. 3. i. zuchari ad pondus oīm fac pillulas. Itē **R.** ambre. 3. 5. musci. 3. i. camphore grana. vi. Item **R.** smaragdi hiacinthi, topazij, añ partes equales, triturent & lauent sicut ablut mētre lapidē lazuli, fac pillulas cū succo acetoselle. Dicunt huiusmodi lapides ab antiquis appellari bezoar. i. liberatores mortis, & q̄ in hoc theriacā excellunt q̄ ipsa venenū a se pellit, nō trahit ad se, huiusmodi autē lapides vtrūq; faciūt ideo debēt p̄ os administrari, etiā possunt supponi plage, morsurę, & bullę venosę; hac etiā vtunt cōpositione. s. auri optimi, margaritarum, serici crudi triti, laudāt etiā electuariū dyambre, de gēmis, & chermes mesue, laudant granata, rubinos, carbunculos, saphi ros, palladios, corallos, grana tinctorę, & lapidē inuentū in capite aspidis, & pariter cornu suū, & cornu vnicorni. Item electuariū letificans almanforis cū re aliqua refrigeratiua, vtere etiā rebus sanguinē clarificantibus vt sūt lupuli, mirabolani, sum⁹ terre, credo q̄ vti semine iuniperi cū semine miri sit multū vtile cōtra huiusmodi venenū. Item tale electuariū. **R.** citrū vnū integrum, maceret bene & coquatur cum zucharo & aqua rosarū & vbi non habetur citrus, fac cū limone seu pomo anarancio in tegro, multi vtunt berbena. Sum dare solitus pauperib⁹ parū panis bene tostū intinctū aceto cū modico ruthe, & aliqñ cum parū cepe, do etiā nonnunq; ad superbibendū, parū vini puri. Itē eiuscōdi panē tostū intinctū aceto rosato cū aliquātulo cinamomi, quandoq; superfumendo pomū arancū, & parū boni vini. De his quidem rebus administrare poteris modo vnā modo alteram, his. s. diebus quibus theriacā non sumis, nec veras pillulas

vel etiā illis eisdē dieb⁹ post vel pas, vti etiā poteris ī sero ieiuno
stomacho, parū istius n^{re} cōfectiōis. **R.** zuchari rosati, dyama
renati añ. 3. iij. coriādro^{re} pparator^{re}, corallo^{re} rubeo^{re} añ. 3. i
cinamōi. 3. ij, sed estiuo tpe. 3. i. sandalo^{re} rub. croci añ. 3. 5. ve
rū ī estate, croci. 3. i. cōfice cū acetositatis citri. 3. iij. supbibe pa
rū vini optimi, vel aceti rosati. Poteris etiā vti eo matutino tpe ali
qn loco p̄dictarū, dixit raimū⁹ q̄ suo tpe iūcti fuerūt saturn⁹
Iuppit & Mars in. 19. gradu aq̄rij. m. ccc. xlv. in mēse martio, q̄
qdē cōiūctio horribilia significabat, p̄serti graues pestilētias fre
q̄ntius p̄ spaciū anno^{re}. 45. eo q̄ fuerit ī signo hūano fixo ī do
mo saturni inē q̄s erat pestilētia illa anni. xlvij. vbi medici parisi
eñ et ex auiniōe et pedimōtāi nouā cōposuerūt theriacā ab ipsis
exptā, & cū foelicitate eos cōseruauit, arnald⁹ receptā cōscripsit
q̄ raimū⁹ eiusdē discipul⁹ his v̄bis recitauit. **R.** semis iunipi. 3
ij 5 gariofilo^{re} macis nucis muscate, zeduarij, zīziberis añ. 3. ij
aristologie lōge & rotūde, barbe gētiane, tormētulle, barbe her
be tunici, diptami, hinulæ cāpane añ. 3. i. 5. saluie, rute, seminis
balsamate, inēte, peonie, pulegij ceruim añ. 3. i. doronici roma
ni baccarū lauri seminis acetose, semis citri, basiliconis malticis,
thuris, boli armeni, terre sigillate, spodij ossis de corde cerui, ra
surē eboris, & cornu vnicorni, margaritar^{re}, zaphiri, smaragdi,
corallo^{re} rub. ligni aloes, sandalorū rub. hiacincti topazij añ. 3.
5. zuccari rosati diaboraginati, diabuglossati, dianenufarati, dia
acetosellati, pulparū tamarindi acetosi, theriace, añ. 3. 5. zuccari
lib. iij. fac electuariū aut morsellos cū aq̄ scabiose & rosata, pa
rū cāphorata & cū vino citonio^{re} addēdo folia auri. xl. q̄ sitim
patiē extra cibū, vta^t acetosa simplici cū parū aque frigide, vel vi
ni maligranati, acetosi cū iulep rosato vel vino acetoso. Possis eti
am exprimere acetositatē citri vel limonis vel pomi anarātij et bi
bere cū aq̄ & zuccaro. Itē succi rosarū, zuccari rosati diamare
nati, diaprunis, diacitonici dissoluti cū aq̄ colata, & expressa, bi
bēdo cū aq̄ frigida. Itē rose, mirobolani, tamarindi, cerasa aceto
sa, pruna, psica sicca, cittonia trita, dissoluta colata & expressa,
bibe cū aq̄ & zuccaro, ponēdo plus de zuccaro vbi min⁹ est de
calido, & minus de zuccaro vbi plus fuerit de calido. Itē succus
rosar^{re} cū vino granatorū, itē oxizachera cā aq̄ frigida recēti. in
plurib⁹ etiā reb⁹ pficuū est vinū citonio^{re} vti herbis cor ipm sua

virtute respiciētib⁹ vtile ē vt sūt borago buglossa melissa endiuiā de
 mēte parū itē septē p̄cipales herbē q̄s cōtra venenū plurimū vale
 re ferē, q̄rū p̄ia est herba ipericon alio noīe p̄forata, sc̄da est herba
 dicta vincetoxicon, tertia enula, q̄rta raphan⁹, q̄nta diptam⁹, sexta
 aristologia, septia lactucella, his addit ab arnaldo & raimūdo her-
 ba tunici, nec p̄termittēda est agrimonia acetosella, cicorea, marubi-
 us, isopus, scabiosa, pentaphilon, capparis, limōes, citrulli arantij, s.
 q̄s poma aurea vocam⁹ et vniuersalit̄ cūctā acetosa & q̄ p̄ticitatē
 q̄ndā p̄ticipāt, nec te p̄treat flosculos vitis multū cōferre si eis ī ci-
 bo et potu atq̄ electuarijs vt cōsuescas, parit̄ & aq̄ scabiosę necnō
 melissę ī his oibus q̄ sanis simul & infirmis administrant̄ mirabilis
 est, eo q̄ hūiditates exiccet venenosas, & vbi in desiccādo refrigera-
 tiōe multa opus sit, vt̄dū potius est aq̄s, endiuię, rosarū, plātagis
 aceto rosato, & aq̄ vel succo acetoselle, succo limonū, cedri, arātio-
 rū, cicoreę, pimpinellę fumi terre. Quū v̄o tēperatis vt̄ oportet, ac-
 cipe aquā boragis & buglossę, singulis decoctiōib⁹ ipone pruna
 damascēa, mirabolanos & tamarindos, & hoc serua q̄ cūctis in re-
 medijs q̄ bñ cōueniūt hęc q̄tuor, videlicet vinū albū, acetū albū ro-
 satū, aq̄ rosata, oīa eq̄li p̄dere croc⁹ patixillula q̄ntitate, vbi ī dilate
 ac cū facilitate q̄dā op̄ari necesse fuerit administrabis q̄ oportūa sūt
 ī forma subtili & ligda, vel ad sup̄bibēdū dato q̄ p̄dixim⁹, inq̄t rai-
 mūd⁹ q̄ si tā diu differri potest vt̄ p̄m̄oratarū fiat cōpositio pillu-
 larū, meli⁹ esse vt̄ exhibeāt pillulę q̄ pulueres tū qa huōi cōpositio
 meli⁹ fermētata est, q̄ qdē fermētatiōe vltra cōplexiōalē, specificā
 q̄q̄ cōtrahit virtutē, tū qa p̄manēdo in stomacho magē cōseruat,
 roborat, cōfortat, ac melius discurrit p̄ corpis remotiora, sup̄bibē-
 do parū alicuius liq̄de substātię & multū abstinēdo nec tñ ideo vo-
 lumus vt̄ pillulę sint valde siccæ ac induratae imo si tales fuerint, de-
 cet vt̄ reforment̄, cōgruit sanguineis flebotomia, videlicet extrahere
 sanguinē, vt̄ cōseruent̄, si alias nullū ex se fluxū sangis haberēt, san-
 guineos eos ītelligo q̄ cōpetent̄ carnosī colore rubei sunt, pilosi, ro-
 busti, qb⁹ venæ amplæ, & q̄ reb⁹ vescunt̄ multi nutrimētī, his ex-
 trahat̄ sanguis ex basilica dextra ī de post bimēstrui spaciū fiat iterū
 minutio ex basilica sinistra, nec vna p̄ vice excedas p̄d⁹ lib. fiat etiā
 temporibus anni temperatis ac luna in bono & fortunato aspectu
 existente, sanguis purus minuitur oriente sole, colericus in meridie
 melancolicus in occasu, flegmaticus in medio noctis, vult̄ idē

Raimundus vt iuxta ordinē Auicennę, secundū. 4. species sanguinis prenumeratas obseruent in extrahendo ille. 4. hore. Cognoscunt autē hę species primo per earundē signa, exinde iuxta quattuor ætates quibus dominant, succedēdo ordine prætacto & vbi non apparuerit multa sanguinis abundantia, vult ne penitus minutio fiat, nec causa conseruationis nec curę, & cū extrahere volueris, cura vt die præcedenti fiat distere & exhibita sit aliqua medicina non solutiua, nec prætermittendū duco q̄ vbi sanguis ad alios multū declinat humores, minime sit euacuandū, meminere Galenū & Auicennā quanto magis medendi artem exercere, tanto semper timidiore erga flebotomiā esse factos, eo q̄ plus trahit flebotomiā ex naturali & bono, & ex spiritibus, q̄ ipsa medicina, ac minus temporis concedit ad discernendū malum sanguinē a bono. Conferunt infantibus & pueris ea que contra vermes valent, quorū his potissimū tēporibus imminet periculum, administrato illis in potu semel in hebdomada dictami. 3. i. cum vino aliquo stiptico, siue cum vino decoctionis absinthij & nigelle, aut seminis sancti, illiniat item stomachus vmbilicus, gula, & pectus oleis herbisq̄ amaris & huiusmodi, qm̄ etiam exhibebis pillulas de reubarbaro, verū quia multū humida cōplexio multūq̄ calida periculosa est tempore pestis, opus est refrigeratione, desiccatione, ac frequenti euacuatione, quæ quidem secundū opportunitatē cū moderamine fiāt, hunc defer faculum cordi applicatū. R. rosarū rub. 3. ij. sandalorū rub. coralorum rub. spodij añ. 3. i. zedoarię, ligni aloes, cinamomi, gariofilorū, corticū cedri, croci añ. 3. 5. esto diligens vt oīs expurgetur superfluitas, ac cura ne stipticus maneat venter, sisq̄ tardus ad solitas constringendū expurgationes vel fluxus siue superfluitates emoroides scabies, naturales solitosq̄ sudores, plagas veteres apertas, quibus sine molestia profluit humor, lacrimę, sanguinē e naribus fluentē, solitū & ordinariū, vniuersales guttas & huiusmodi, qm̄ hęc dicta expurgamenta securiorē reddunt amorbō. Admoneo rerū pub. gubernatores (secundū Hippocratis experientia) si fecerint ac ordinarint, ignes & fumigia ex iunipero, mirtho, terbetina, & thure, mane & sero ante posticas, quarūq̄ ædium, domuū, & habitationū, statim expelleret ab eo loci pe-

ftis, valet loco iuniperilaurus, faluia, rosmarinus, & herbarū q̄
quid est odoriferū, at terbentina mirabilis est, multi doctorū di-
cunt ignem semper fore tēpore pestis vtilē, eo q̄ omnē dissoluit
vaporē, inquit Raimundus vtendū esse confortantibus solū cū
grossi apparent vapores, & humidī, calidis tēporibus superare
debent odores in frigiditate alios, ediuerso cum tempora frigida
sint & humidā rosē, sandali, mirthus, camphora, cortices pomo-
rum mala granata calidos cōtemperant odores, similiter acetū,
& virides herbulę frigidiusculę. Consultuere magi persarū regi
pro sui defensione ab omni veneno morboq̄ venefico sculpi fa-
ceret in lapide æmathite hominē flexis genibus stantē, cinctū ser-
pente, dextra eius caput, leua caudā serpentis tenentē & imprimi
ligariq̄ faceret hunc lapidē in anulo aureo verū lapidi in loco ca-
psulę supponi barbā serpentarię quē quidē anulū gestaret in di-
gito. Laudat Auerrois hircinę odoramentū vrinę, moneo vt cō-
tinuis vtaris remedijs cum fueris in loco infecto vel prope, eo q̄
contagio frequens est, infectusq̄ aer continuenoxius offendit.
Volo diligēter aduertat, cum fuerit coniunctio solis & lunę,
cumq̄ oppositio, .i. quando est pleniluniū, item quando coniun-
gitur luna Saturno, & magis qm̄ coniungitur marti. Item cū fue-
rit in quadra cum dictis planetis. Et nota (vt refert Rasis) forti-
ter moueri solet venenū huiusmodi pestilentię in solis ortu, in oc-
casu, in meridie, & medio noctis, quia sol quattuor his vicibus
mutationē causat in aere, Regnat in vere, in estate magis, plus in
autumno. In vere est aer calidus & humidus, & accedit sangui-
nis dominiū. In estate colera, calidus aer multū aperit & penetrat
debilitantur corpora, rebus replentur corruptibilibus materiā
humidā aeris caliditati in putredinē tribuentibus, qui quidē ca-
lor si tam intus q̄ extra cū siccitate foret parū abesset, quēadmo-
dum etiā haud multū nocet humidū cum aeris, tum cōplexionis
frigiditati adiunctū. Sed valde periculosum est vbi calidū humi-
do permixtū fuerit vel foris vel intus, experimento cōpertū ha-
buimus q̄ longa siccitas calido minuit tēpore pestē, at frigidus,
excitat, affert, deniq̄ in autumno augmentat fructiū repletio,
ac corporū debilitas, aer tenuis est ob estatē præcedētē vaporū fa-
cili susceptiua, quos non resoluit propter caloris diminutionē,

exinde nebulosus est, ac variabilis. Sæpenumero ventus adest grossus & humidus, excedit caliditas humiditatē, & frequenter aduenit augmentaturq; pororū oppilatio propter aeris crebro post calidū præcedēs frigiditatē. Sciendū etiā q̄ cum pori valde oppilati sunt cōprimunt putrescibilē ad intra materiā, ecōtrario cum plus æquo aperti, repente nimis venenosum capiunt aerem ita vt nonnunq; (maxiē post sudorē vel coitum) paucis (vt g'a= dius) occidit horis.

De modo curandī secundū phisicam. Cap. VII.

IN pestilentiali febre non expurgato veneno, caue ne admīnistres intus nec extra res partium pectoris simpliciter aperitūas, eo q̄ aditū præbent veneno ad cor, & spiritibus viam aperiant ad exterius exhalandū, sed vt inflāmatio prohibeāt & putrefactio, vt ere subito aliquantulū infrigidantibus & multum desiccantibus. Roborant namq; cor, & vias claudūt versūs ipsum tendentes, ne venenū ad illud perueniat, pro parte etiā bene purgandus est humor & spiritus nutrimento sæpius recreandi & quæ contra venenū valent continue administra, id quidē sua natura cor petit, quod si differas donec venenum eo peruenerit, fortasse effici poterit vt partes cordis multū inde constringant, quas quidē denuo aperire q̄ proficiū, plus forte noxiū periculosumue esset, igitur cū primū caput omniaq; membra grauati simul adiuncta febre quis piā perceperit, vide ex signis ne deceptiua fallaciaq; inquiras, nec differas. Quisq; appareat inflatio, vel bulla, sed hæc cū pateāt, eo citius quo poteris cōfestim inungas oleo de scorpionibus, & tyriaca, pulus timporū, manūū, & pedum, nares, occiput, gulam pectus & locū circa bullā, & apostema si apparuerit, vera olei cōpositio talis est. **R.** olei oliuæ annorū quinquaginta. ℥. viij. imponas scorpiones numero quinquaginta, simul cū oleo bulliant ita vt fundū petant quod facias in æstate & maxime mense augusti, serua & vt ere, est enim mirabile contra venena. Quod si stomachus cibo grauatus fuerit, p̄

uocandus est vomitus cū facilitate cū aqua tepida, aceto, & oleo
etiā cū raphano, temptādo etiā prouocationē cū pēna & statim
postea facias dysistere, & renouabis omni die maluarū decoctio-
nem & matris violarū, bletæ, hordei, lactucae, camomillæ, mel-
lis violati, zuccari rubei, vitelli vnius oui diasenæ vel cassiæ, ʒ. i.
succu rosarū solutiui, ʒ. ij. salis cōmunis & olei violati ad cōpetē
tiā, hoc facto applicabis epithima cordi ex rebus cordialibus fri-
gidiusculis a prædominio. **R.** aquarū rosarū buglossæ, acetosel-
læ, nenufari, añ. ʒ. ij. aquarū mellissæ, succi granatorū mediū sa-
poris, acetositatis citri añ. ʒ. i. succi citoniorū, ʒ. i. sandalorū albo-
rum rubeorū & citrinorū añ. ʒ. ij. spodij, rasuræ eboris, seminū
citri, seminis acetosæ añ. ʒ. ʒ. granorū tūctorū grana, vi. cam-
phoræ, ʒ. ʒ. cōterant bene oīa, & calefiant in vase vitreato puro
postmodū cū panno de grana temperate calido superponas pe-
ctori, singulis tribus horis ipsū renouando. Itē pro stomacho
hanchabeto in sacco cōpositionē, ad viuificandū & roboran-
dum spiritus eius. **R.** absinthij, menthæ añ. m. i. melissæ acetosæ
añ. m. ʒ. rosarū rubeorū, ʒ. i. corticū citri, risi añ. ʒ. ij. coriandro
rum præparatorū, ʒ. ij. coralloꝝ rubeorū masticis, sandalorum
rubeorū añ. ʒ. i. macis, foliorum gariofilorū añ. ʒ. ʒ. nucum cu-
pressi numero quattuor componas cum succo citoniorū. Item
sub brachijs hoc remediū administrabis. **R.** rosarum, florum ca-
momillæ melliloti, florum mirthi, nucum cipressi, sandalorum,
omniū in debita quantitate, bulliant in aqua cui intingatur spon-
gia vel stupa quæ postmodum exprimatur & temperate calida
applicetur sæpius q̄ renoua. Istud enim mirabile est his factis &
debite vt dictum est administratis, si bulla vel signum in tibijs ad
huc non apparuerit, duas confestim natibus ventosas applica,
& duas pariter coxis a parte posteriori. Voluere veteres vt post
huiusmodi ventosarum depositionem fieret flebothomia, ete-
nim si bulla vel signum solitum non apparuerit fiat ex vena com-
muni a parte dextra ad prohibēdū ne venenū partes cordis attin-
gat, & si etiā apparuerit huiusmodi signū vel bulla, eodē in late-
re extrahendus est sanguis & hoc ne se extendat dilatetq̄ venenū
(vt semp̄ solet) p̄ oēs venas ac corpis partes. Quod si circa aures
apparuerit, vel collū, minuatur ex cephalica in parte qua signū,

iuxta pollicem manus, si sub aſcellis apparuerit, euacuet̃ epatica in brachio eius partis in qua ſignū, ſi in inguinibus, fiat flebothomia ex ſaphenna hoc eſt ſub thalo pedis, eiusdē lateris. Deniq; in vniuerſali quotiens ab origine gulę ad caput vſq; huiusmodi ſignum appareat, fiat minutio ex cephalica in parte ſigni apparentis, ſi ab ea parte vſq; ad vmbilicū ante vel retro, fiat pariter flebothomia ex epatica, ſi ab vmbilico infra, debet minui ſaphēna modo quo ſupra, & flebothomandū eſt q̃ citius fieri poteſt ſaltem cum primo apparere incipit apoſtēma. Intrepide aut̃ bonā quantitātē extrahi facias, niſi patiens forte modici fuerit ſanguinis extractis duabus vncijs vel circa, ſiſte paulum, vt diſiudicari poſſit an bonus ſit ſanguis vel ne, ſi malus, extrahere poteris copioſius, ſi bonus, parcius. In debilibus & ſanguine non multū abundantibus ſufficit extractio duarū vnciarū. At febrilis tempore rigo-riſ id minime feceris. Patiens aut̃ cū ſit ſanguinis minutio deguſtet vel ore teneat pomū anarantię & acetofa quęq;. Naſo, fronti, ac temporū pulſibus acetū applicando, hic nam cōmunis flebothomādi eſt modus. Fulgineus gentilis plurimū laudat id quod iam dicemus vt rem quāpiā expertā. Si ſolitū apparens apoſtēma venerit circa ſpatulas, applicandę ſunt ventole vbi iungunt̃ ipſę ſpatule, minutio aut̃ fiat ex mediana quę dici ſolet cōmunis & nigra. Si apparuerit in collo vel capite minuat̃ cephalica iuxta pollices manū, ſi ſub vel dextro in brachio flebothomandus eſt de vena pulmonis inter mediū & annularē eiusdē lateris digitū. Si circa brachiū vel latuſ ſiniſtrū, ex vena ſaluatella inter dextrę manū parū & annularē, ſi in inguinibus vel in ſiniſtro latere, ex vena paralitica minutio fienda eſt inter poplitē pedis & alium propinquū eodē in latere. Si appareat in tibia vel pede dextro ex vena ſic dicta vena mulierū. Solent doctores Hiſpani & Catellani prima poſt factū diſtere vel ſalcē ſecunda die facere flebothomiam duabus interpolatis vicibus, in ſanguineis robuſtis a bonę ætatis hominibus primo die ſic faciunt, primo extrahūt ſanguinē in parte oppoſita, eo q; humor in motu adhuc extat, neciā veneficus factus eſt. Si apoſtēma ſub brachio ſiniſtro apparuerit, minuunt ſubito a manu dextra vncias ſex vel quattuor, vel ex ſauilla pedis ſiniſtri vncias tres. Poſt vero horas ſex vel octo re-
creato

creato patiente atq; q̄eto extrahunt a sinistro brachio vncias sex
vel quatuor aut tres iuxta cōpressionē & virtutē venę grossio-
ris, qm̄ ea oportuniꝯ flebothomiā exposcere se monstrat. Edia-
uerſo faciunt vbi apoſtēma in inguinib⁹ appareat, primo quidē
minuūt in brachio eiꝯdē lateris, ſecūdo in pede illius etiā eiꝯdē
partis ex ſaphenna. Verū ſi patiens haud multū robuſtus fuerit
nec ſanguine abundans, attñ naturalē habet ad cōpetentiā vigo-
rem virtutiſq; constantiā, aut ſit vt iam exiſtat in fine ſecundi, vel
in tertio die cū iam veriſimile ſit materiā ipſam ſuū curſum mo-
tumq; cepiſſe. Iamq; veneno infectā eſſe, euacuant vncias duas
vel quatuor a latere apoſtematis loco apoſtemati q̄ ſit poſſibile
propinquiōri. Si poſt aures extiterit minuunt ex cephalica eiꝯdē
lateris. Quod ſi hæc ipſa haud ita facile cōprehendi poſſit fiat in
mediana vniuerſo corpori cōparticipante, q; ſi neceſſa pateat, fi-
at in manu eadē ex vena quæ eſt inter pollicē & indicē, ſimiliter
aut faciunt a medio ſecundę diei ad ſequētes, ſed ab initio ad me-
dium ſecundi facerent flebotomiā ex parte oppoſita, ſimiliter a
primo ad mediū ſecundi ſi apoſtēma eſt ſub brachio euacuandū
eſt ex vena eiꝯdē brachij, & ex vena cōmuni, vel ſaltē ex epatica,
aut eiꝯdē manus infra digitū mediū & ſibi adherentē. Si in eo-
dem prædicto tempore ſignū ipſum in inguinibus fuerit, flebo-
thoma ſub eiꝯdē lateris genu, aut ſub cauilla eiꝯdē pedis. Si ſi-
gnum vergit verſus nates, flebothoma de groſſiori vena, & ma-
gis apparente in dorſo pedis eiꝯdē lateris. Iſtoꝝ modus eſt, q; ei-
tra ſecundę dimidiū diei, incipiunt vt plurimū in latere oppoſito
ſanguinē extrahere, vltra vero, vt plurimū in cōtrariū, nos autē ad
canones noſtros vniuerſales accedamus, quia eiꝯſcemodī mor-
bus vel eſt in ipſo ſanguine vel in humoribus ſanguine permixtis
ideo mihi videtur extrahendū eſſe ſanguinē oībus, ab annis. xiiij
vſq; ad. lx. magis enim aduerto venenū quod per venę apertionē
expirat, q̄ propriū aduertā ſanguinē, extrahe ipſum iterata vice
cum ſex horarū interſtitio, robuſtis autē corporibus & ſanguinē
multū abundantibus, extrahe ad ſummū librā vnā, mediocri-
ter vero robuſtis, & mediocriter ſanguineis aduſq; vncias octo,
debilioribus aut conſtante pulſu, vncias quatuor vel tres, ſive du-
as aut ſaltē vnā. Vbi vero prædominiū colera obtineat, non ex-

cedat vncias extractio duas, multi extrahere precipiunt, quousq;
non debilis debilitetur. Hoc aut̄ mihi minime placet, ex quo sp̄ri-
tus dissoluit, vbi pulsus vacillat, nil prorsus extrahendum, magis
enim charipendo vt prius apparat apostema, etiam postmodū
prouocentur hemoroides fricatiōibus factis cum rebus asperis,
& succo ceparū, cum ventosis & scarificationibus, & sanguifus-
gis, vbi sanguis abundat, facias idē post alteram flebothomiam,
vbi aut̄ modicū fuerit sanguinis, saltem id feceris. Quidā enim vt
primo semel euacuatus est sanguis, applicant epithima. Verū sa-
pientiores id agunt a principio, sepiusq; renouant, videlicet a ter-
tia in tertiā horam, apponunt temperate calidū cum panno cocia-
neo, descriptimus vnā supra, altera hęc est. **R.** aquarū rosarū,
aquarū endiuie, buglossę, melissę, añ libram mediam, aceti. ʒ. ij.
sandalorę, rosarū, corallorę añ. ʒ. iij. spodiij. ʒ. ij. margaritarū, hi-
acinthorę, saphiri añ. ʒ. i. been albi & rubei, ossis de corde cerui,
feminū citri añ. ʒ. ʒ. musti. ʒ. ʒ. camphorę, croci añ. ʒ. i. si insoli-
tam in patiente noueris caliditatē, fac vt vngatur epar, & regio
renum, vnguento sandalino, bis in die, inde post horas quattuor
(more consueto & ordine) exhibendū est pulueris contra mor-
bum. ʒ. ij. vel. i. cum vino albo & aquis endiuie, nec non acetosel-
le, pariter & theriacę. ʒ. ij. vel saltē. i. Post hunc ipsum potū co-
adiuuā cum pannis, & fumigijs calidis, naturā ad sudorē, nec ex-
raret qui theriacā, solā administraret. Verum tñ plus in vsu est
eam dare cum pulueribus, addunt nōnulli acetū, & id mihi haud
displicet, placet quoq; eam sepius administrari, & utilis est simul
cum theriaca, aqua scabiosę, & melissę, vbi non multa adsit cali-
ditas, antiqua cōtra morbū pulueris talis est descriptio. **R.** dicta-
mi albi, corallorę alborę, tormentille, boli armeni, gentianę. añ. ʒ.
i. terre sigillate. ʒ. ʒ. modernior hęc est, **R.** barbā dictami, barbā
tormentille, agrimonie, ligni eloes, boli armeni, valerianę, lapatiij
sandalorę rubeorę añ partes equales, barbę scabiosę ad pondus
omniū, misce cū sanguine thauri desiccati ad solē & distillati alia
descriptio. **R.** spodiij, diptami albi, gentianę, tormentille, granorę
iuniperi, feminū citri, carline, añ. ʒ. iij. foliorę albatrici. ʒ. ij. tertiā
descriptio. **R.** tormentille, diptami albi, cornu cerui vsti, zedoas-
rie añ. ʒ. i. margaritarū, corallorū rub. añ. ʒ. ij. quarta descriptio
R. tormentille, diptami albi, boli armeni, camphorę, margarita

rum, sandalorū rub. cornu cerui vsti, aristologie rotunde, zuchari albi añ. 3. ij qnta descriptio. R. tormētillę diptāi añ. 3. ij. semis acetosę, seminū citri, añ. 3. iij. zinziberi albi, dinamōi, croci añ. 3. i. boli armeni, terre sigillatę añ. 3. ij. 5. zuchari. 5. ij. hic puluis multū (vt fama est) valet cōtra venenū tā ante q̄ post administratus. Sexta descriptio. R. radicū tormētillę. 3. ij. sandalorū rub. diptāi albi recētis, cornu cerui vsti, margaritarū, boli armeni, aristologie rotunde añ. 3. i. cāphore. 3. 5. zuchari albi. 3. ij. pimpinelle, myrrhę, zedoarię añ. 3. i. sandalorū, terre sigillatę añ. 3. ij. seminum citri, croci añ. 3. i. cornu vnicornis, iacintoꝝ añ. 3. 5. hi pulueres vigorē p̄stāt multū cordi adiuuātq̄ ip̄m i expellēdo a se venenū, putrescibiles humores desiccāt, cohibēt vias cordis ne venenū ip̄m attingat, frequē etiā venenū expellūt p̄ viā sudoris, exp̄mēto cōpertū habēt priorē quā diximus antiquā descriptiōnē, ac inē modernas vltimā ceteris esse multo ac lōge efficaciorē, sunt qdā q̄ post vomitū puocationē (si ea op̄ sit) factio etiā elistere et iunctiōe, priō exhibēt pulueres atq̄ epithima post cuius opationē tūc primū euacuāt sanguinē, id aut faciūt vbi paties sanguis multū habuerit nec forte i hoc errāt, at vbi fieri nō possit sanguis extractio, tū defectu sanguis, loco flebotōię exhibēt medicinā, pri⁹ tñ puluerē, postq̄ sudauerit i firm⁹ aut debitū sudoris tēpus elapsū fuerit, nō expectāda est hūoris digestio qm̄ nō adest t̄p̄is mora atq̄ facultas p̄ celebrāda digestiōe, eqdē cū necessitas imineat (si qdē ea ipsa nō subest legi) minie obseruāda est cōsueta tēporū discretio atq̄ dierū, nec cōfidendū est spe aliq̄ in openature ad euacuationē enitētis, qm̄ irregularis est p̄p̄t̄ idigestionē ipetūq̄ veneni, eqdē opp̄ssa natura vt potest pl⁹ opat q̄ debeat, post ideo cōpetēs sudādī tēpus, vel sanguinē si abūdat eminues, vel nō abūdate dabis purgationē, ex reb⁹ tñ nō cōmōuētib⁹ stomachū, fact⁹ .n. cū violētia vomit⁹ pectoris dilatādo vias facit vt ad cor venenū pcurrat, trahitq̄ ip̄m ad cerebrū hac de causa errāt q̄ capraginē et res huiusmōi exhibēt vōitūas et venenosas, vix .n. vni resistere pōt natura venēo, possit forte nobis q̄ sp̄iā oppōere quū venēatos ad vōitū pducere phisici soleāt: dico nō parē eē venenosū cōditionē, cetera .n. pl⁹ habēt materie, et ad educēdū aptiora p̄ vomitū et sūt i stomacho, istud x̄o vapor

est quidā venenosus, & in partib⁹ pectoris. Nulla igitur adsit medicina que vomitū violenter producere possit, ac eum qui nulla cum violentia, damnarē minime, adprobatū tamen magis, vt per inferiora diuersio fiat, dissoluatur (quā dabis) medicina in vino albo, & aquis scabiosę, endiuie, rosarū, plantaginis, buglossę, melissę, aceto rosato, in quib⁹ facta sit decoctio ex prunis damasceenis, mirabolanis, tamarindis. Si autē morbus inuadit aliquē stomacho repleto, quid nam faciendū erit iuxta ordinē modernorum? Fac vt post vnctionē cum oleo scorpionū & theriacā facilliter vomat, cum aqua tepida, aceto, oleo, & succo raffani, tentādo etiā prouocationē cū penna longa, deinde administrabis clistere, postmodū epithima, & de ipsis pulueribus, deinde tempore quo iam quietior & restauratus egrotans fuerit, flebothoma si est sanguineus, sin minus, administra medicinā, & sin flebothomia vltra. 4. sanguinis vncias extraxeris abstine a medicina quousq; transactę sint a flebotomia horę. xij. & licet flebotomiā per egeris spem tamen nō ponas in sola ipsa, presertim in pectorico, sanguineo, & robusto corpore, quinimo & in alijs quibus parū sanguinis extraxisti, etiā propinanda est suo tempore medicina, iuxta cōplexionis qualitātē & virtutis, similiter si prius medicinā dederis, non eris in ea contentus, si fuerit pectoricū corpus, virtute cōsentiente, flebotomiā quoq; tempore & modo iniunge, & hanc distinctionē facies. s. in administrando vnum & alterū, vbi id possibile & conueniens, sed vbi sanguis abundat precedat flebotomiā, & sit copiosior, vbi vero sanguis non abundat medicina precedat, & flebotomiā sequat modica tñ. s. potius euentandi q̄ diminuendi causa post tertiu diē nulla fieri debet sanguinis extractio, nisi te ad hoc sanguinis multitudo cōpellat. Quotiescunq; medicinā vel flebotomiā seu vomitiuū administras, ad hoc vt eiusmodi agitatione ipsum venenū a signo non reuertatur ad intus, si signū fuerit apparens fac vt in tali cōmotione ponas sub & supra signū, ventosas & sanguisugas, & super cor epithimata frigida. Et ante & post propinabis per os ea que defendunt a veneno videlicet theriacā, bolū armeni, smaragdos, iadnatos, topatiū, vel saltē alia gēmarū genera, aut corallos cum succo herbarū contra venenū. Cum facis purgationē exhibe medicinā

cum modico croci in decoctione supradicta . Principalis & securior medicina secundū persianos medicos , & mesuē, est triferæ persicę vncia vna cū electuarij hamech. 3. ij. vel ad minus triferæ ʒ. ʒ. & electuarij hamech. 3. i. vel ʒ. sed maxime robustis datur. ʒ. i. cum electuarij hamech. 3. ij. & persiani eam administrant cum aqua frigida vel succo solatri vel endiuivæ , de hoc sepius audiui & foelix periculū feci iam presenti anno, vbi aut triferæ & electuarij hamech defuerint propinabis diasene loco triferę , & diamanna vel succum rosarū loco electuarij hamech modo predicto. Experimentiā feci & multę utilitatis securitatisq; hanc cōpositionē reperi. R. triferę persicę pulpę cassię añ. ʒ. ʒ. reubarbari, diamannę vel electuarij hamech. 3. i. sed vbi natura valida est & venter stipticus dabis diamannę vel electuarij hamech. 3. ij. distempera cum aquis buglossę endiuivę cū decoctionibus supradictis & aquis predictis . Ego vero reubarbarū in vino albo & aquis endiuivę cum modico spicæ teneo per horā quod do in substantiā cōmiscendo omnia simul sepius etiā addo postmodū mannę. ʒ. i. Conueniūt et pillule de fumo terre aggregatiuę partes equales robustis quidē in toto. ʒ. i. alijs vero in toto. ʒ. ʒ. suprabibendo vinū albū cum aquis endiuivę vel rosarū, & scabiosę, etiā ipse sole aggregatiuę in omni tempore presertim minus æstiuo. ʒ. i. vel ʒ. Notandū si febris inheret humoribus subtilibus & calidis apparebit sitis vehemens, gulę ariditas, linguę nigredo, acutus capitis dolor, phrenesis, vel similia horrenda accidentia . Si aut grossioribus inheret humoribus , & minus furiosis febris videbitur lenta, & predicta accidentia remissiora. Considera eiuscemodi signa, & scias q; in quocunq; humore conuenit triferæ cum agarico, & pillule aggregatiuę vel solę, vel cū pillulis de fumo terræ. Sirupus etiā solutiuis quē dicemus inferius si fuerit in materia furiosa, etiam conuenit diasene cum electuario hamech vel succo rosarū. Item cassia cum reubarbaro item manna cum diamanna in decoctionibus frigidis. Si est in materia grossa frigida & humida conueniūt robustioribus pillularū aggregatiuarū. ʒ. ij. pillularū de agarico. ʒ. i. Debilioribus vero diacatolicōis, vncia vna cum diafeniconis. ʒ. ij. vel cū agarici troiscati. ʒ. i. vel semis. Item de pillulis cōtra morbū dictis superius. ʒ. i. vel ʒ. & forte eiusce-

modi pillule conueniunt in quocunq; humore. Nota quod agaricus bene præparatus & trociscatus est singularis in hoc casu in quocunq; humore & membro ideo quando certior essem de sua præparatione vterer eo in omni medicina dando. 3. ij. vel i. vel. 5. de eius trociscis, iuxta potentiam medicine & iuxta complexionem hominis, & vbi dubitarem de eius præparatione, infunderem eum in oximelle squillitico cum salgemma & postea colado ponerẽ sup medicinã absq; exp̃ssiõẽ. Itẽ notandũ q̃ pillule aggregatiue sunt appropriatę, & loco illarũ debẽt administrari pillule sine q̃bus, minus robustis. Et scias melius esse dare medicinã q̃ pillulas, in hoc casu, & si haberi possit diamãna melior est succo rosarũ, & fortior, & electuariũ hamech. melius est ambob⁹. s. & diamãna & succo rosarũ, demũ in omni humore mirabilis est iste sirupus solutiuis loco medicine ad minus. 5. i. et ad vltimũ duę cũ aqua rosarũ & vino albo. R. corticũ citri, radicũ capparis. berberis sandalorũ ru. spodiũ añ. 3. ij. gariofilatę, melissę, buglossę, boraginis, cicoreę añ. m. i. acetosę, pralij, epaticę añ. m. i. 5. scariolę siluestris. 3. ij. seminis cucurbitę. s. peponũ citrulli, cucumeris, violarũ añ. m. i. thimi, epithimi, agarici, reubarbari, sene, polipodiũ añ. 3. ij. succi absinthij, fumi terre, ebuli, & plantaginis añ. 3. vi. mirabolanorũ kebulorũ. 3. i. citrinorũ. 3. 5. digredij. 3. ij. zuchari albi lib. ij. fac sirupũ cũ aceto citoniorũ, iste sirupus a doctoribus vocat̃ diuinus in cõseruando & curãdo, quia statim abkindit humores putrescibiles, cõfortat mēbra, principalia, pellit venenũ ad extra, & de eo plures visę sunt experientię, in ceteros doctorũ Petrus de tuscigniana, & gentilis fulgineus eũ mirũ imodũ cõmendãt, & mihi videt̃ eũ factũ esse ad intentionẽ trifere persicę, sed magis solutiuis, & mihi sumope placet in personis non debilibissimis, & non habētibus ventrẽ valde lubricum. Sumat̃ semel in hebdomada a sanis & egris. Nota q̃ post operationẽ medicine, aut flebotomiã, si medicinã nõ administraueris die sequẽti propinat̃ theriacę. 3. i. cũ aque rosarũ, 5. i. cũ modo dico acetũ rosatũ, nec timeas theriacę caliditatẽ, qm̃ tam modica portio parũ calefacere potest, eo q̃ qualitas elemẽtalis qualis est caliditas & similes cũ sint valde materiales haud multũ operatur

nisi multa cū materia, verū specifica virtus vtpote quæ donū sit
coelestiale, & quasi spirituale, multū operat̄ scđm Galenū patica
etiā cū materia. Theriaca autē a pprietate specifica operat̄ cōtra
venenū, ac p̄ter hoc, caliditatis scđm vix perficit gradū, ideo lon-
ge potentior est ad venenū expellendū, q̄ ad calefaciendū. Febris
item pestilentialis multo magis venenosa q̄ calida, at exhibenda
est theriaca cū aqua rosarū, & etiā in ceteris curandū est vt ten-
dant ad quandā frigiditatē quatinus hac ipsa vti valeas. Potest
etiā darimithridatū loco theriacē sed multo potiores ex theriaca
vis̄ sunt experiētū ideo inquit moyses egyptius narrat̄ sibi esse
a sapiente quodā medico se dum tēpore pestis in antiochia artē
exerceret experimentatū fuisse cetera remedia cuncta fore debi-
lia, at solū qui monitu suo theriacā assumebāt conseruatos per-
mansisse, ceteri nequaq̄, & hi t̄m qui ea post morbi inuasionem
vsi sunt liberati fuere, alij superis animā reddiderunt, per hoc cō-
firmat̄ quod inquit Galenus in libello de theriaca, ad cesarē, eā
esse omnibus venenis peraduersam, foreq̄ potentē vbi cetera de-
ficiunt ac sunt debilia, hoc autē habet a virtute quadā miraculosa.
Sunt etiā qui vrinā ad potandū exhibent, vel lixiuū, item succū
ceparum albarū cū aceto, haud scio quid mihi dicendū. Hoc mo-
neo ne cōfidentia habeas in purgatione postq̄ eam feceris etiam
si ex ipsa melius se habeat infirmus, sed cum visūm fuerit eum est
se bene restitū, tertia die aut quarta post purgationē, si mul-
ta adhuc adsit sanguinis superfluitas extrahe parū de sanguine,
& reitera eandē medicinalē purgationē, q̄ si non nimis abundat
reiterabis saltē pulueres & medicinā ne recadat in peius, quidam
exhibent euforbiū cum mastice ac gūma elemi, **R.** euforbiij. ʒ. v.
& ʒ. i. gumme elemi. ʒ. ij. masticis. ʒ. i. ʒ. dabis robustis ad pon-
dus. ʒ. i. debilibus. ʒ. i. cum aquis endiuia & scabiosa, est qui-
dem periculosa medicina nec nisi robustissimis appropriatur, ac
nisi in principio afferunt nonnulli gummam elemi fore gummā
arboris cedrini. Sciendum quod hoc in casu non debilis exhiben-
da est medicina id est quæ modiculam faciat operationem, quo-
niam natura ipsa si prima medicina non bene sit operata, secun-
dā nō expectat, nec t̄m decet nimio īpetu soluere nā ex hoc resolu-
erent spiritus istud q̄ malū magē cōsistit ī q̄litate q̄dā venenosa

quã in quantitate materię. Inquit gentilis fulgineus se multa ex-
 pertum cum supradicto puluere, ab initio sic ipsum administra-
 bat. **R.** euforbij. 3. 5. masticis. 3. i. dabat ex his. 3. ij. & multũ ple-
 ctoricis. 3. i. at mihi multo magis placet agaricus, quia (vt aiunt
 Democritus Galenus & Auicenna) ab omnib⁹ membris aliquẽ
 trahit humorẽ, similiterq; habet virtutẽ quasi theriacę, aduersus
 omne venenũ, cor roborat, idq; ab omni veneno expurgat, gros-
 fos principaliter purgat humores, nec sinit tenues retro manere
 opus est vt albus, porosus, rotundus, nemon & fractu sit facilis
 dulcis ac leuis sit quoq; modicę amaritudinis, & stipticitatis, be-
 ne tritus, & mixtus cum salis gẽmę parte tertia, & sic corrigat cũ
 salgẽma, melle rosato colato, oximelle squillitico, & vino infusi-
 onis zinziberi, & sic preparat introscatũ & debilibus tutius est
 vt detur permixtus alijs rebus, q̃ solus, & melius in decoctioni-
 bus q̃ in substantia, qm̃ frequenter longos producit vomitus;
 ventrisq; dolores, nisi bene electus & preparatus sit, q; si debite
 fuerit electus & preparatus est medicina sancta & familiaris se-
 cundum Democritũ & Mesue, foelices namq; fecimus (modo et
 ordine dicto) ipso cum agarico experientias, at circa euforbium
 cõpertũ habuimus q; valde bonũ nonnunq; fecerit opus, at sepi-
 us cule contrariũ. Vniuersaliter & in summa sis celer in euacuan-
 do, & frequens obseruatis modo & ordine, frequẽtius infirmũ
 recrea, qm̃ spiritus alias plurimũ resoluuntur, nec tantũ ea dato
 (siue cibaria, siue medicinalia) que solum mollificant sed his per-
 misce refrigeratiua desiccatiua & cordis confortatiua quę etiã
 veneno resistent.

De cibatione, & regimine egrotantis. Cap. VIII.

Cibus esse debet (secũdũ Rasim & Auicennã quarto can.)
 frequens, modicus, leuis, elixus, ac multi & humidĩ nutri-
 menti, conditus cum rebus acetosis & frigidis, vt cum. s.
 cõmunibus endiuia, acetosella, aceto, agresto, malis granatis, arã
 tijs, limonibus, cera si; acetosis, prunis. Cibi substantia sint pulli
 per dũx, phasianus, contusum, consummatũ distillatũ, oua recen-
 tia, hedinas quoq; carnes non prohibeo. In summa nutriat reb⁹
 liquidis

Liquidis humidis & multi nutrimenti, sic tñ enutrirī debet vt natura toleret nec febres multiplicent, plus enim multo q̄ ceteris, hoc in casu, vberiori est opus alimento. Inquit Auicenna quarto can. q̄ venarū repletio per nutrimentū prohibet vaporis venenosi aeris, & humoris transitū, quodue hi frequentius liberent qui intrepide nutrimento adiuuant, & nota q̄ facto distere solutio de quo supra mentionē fecimus, si restoratione opus sit alia, sumat aliquid per os, facies solutionē vel cum enemate vel supposito, inde ad horas quatuor administrabis aliquid nutrimenti de quo paulo supra disseruimus. Vinū sit albū, subtile, odoriferū, dilutū cum aqua ferrata, recēti saltē in parte equali. Melior vero esset aqua aurata in qua aurū ignitū extinctū sit, vel etiā extingui potest aurū in vino. Non sinas eum pati sitim nec os exicari, sed continue fac ipsum gargarisare cum vino albo bene diluto. Res teneat in ore humidas frigidulas, frequēter bibat de acetositate citri & iulep rosato añ partes equales cū vino granatoꝝ & aqua siue succo acetoselle. Vtilis est syrupus acetosē simplicis cū aqua ferrata & pariter succus cedri vellimonū siue Arancioꝝ expressorum, hæc dabis cū aqua & zucharo fini vel forte melius cum aqua hordei vel ferrata. Item zucharū rosatū aut diamarenatū vel diaprunis & diacitoniten dissolutū in aqua colatū & expressum vel rosas, cerasa acetosa, mirabolanos, tamarindos pruina, cytonia, persica sicca, trita & infusa in aqua, postmodū colata expressa & cum zucharo & aqua recenti exhibita vtilia sunt. Conuenit etiā acetū album cum aqua ferrata & zucharo egris simul atq̄ sanis. Confert etiā oxisacchara cōposita cū aceto albo succo granatoꝝ acetosoꝝ & zucharo, proficius etiā est succus granatorū mediij saporis, vel succus siue vinū acetosoꝝ cum modico zuchari, & etiā aqua ordeī cū vino granatoꝝ, bonū est anulos aureos in aqua tam diu confricare, vt aliquantulū rodantur per aquam. Item bullire aquā cum auro & ea vti in cibo & potu bonū est. Itē secundū gentile fulgineū fieri fortasse potest vt aurum ad formā reducat liquidā aptum ad potandū. ℞. auri. ℥.i. argenti viui. ℥.ij, misce & simul mixta maneant quousq̄ aurum dissoluatur, deinde imponas elambicho cum igne lento intantū q̄ argentū viuu exeat elambicho postea excipias aurū ex fundo

elambici & adde aquarum buglossæ. ʒ. xlvij. ponas in elambicu vitreum bene obturatum. Continuabis sub eo ignem per tres dies & noctes, ignem dico bene proportionatū, in sine si callueris artem inuenies aquā minime consumptā & aurū liquefactum & hoc est aurū potabile cordialissimū, & digeri potest, Aurum quidem alia forma parum est vtile, quia digeri nequaquam potest, administrabis bis in die ieiuno stomacho ex his sirupis. s. de acetositate citri, de limonibus de cicorea, de fumo terræ añ. ʒ. ʒ. cum. ʒ. i. aquarum melissæ & succi acetosellæ. Item sirupi de agresta, de ribes, rob berberis, de citonijs, de granatis medijs saporis, de granatis cum aquis endiuia & buglossæ. Item sirupi de endiuia cū aquis endiuia & acetositate citri, cum succo acetoselle & vino granatorum acetosorum, item succum limonum, vel citri, vel agrantiorum expressorum exhibendum cum aqua & zucharo nō displiceret si loco aque administrares brodium pullorum quod appellari vulgariter solet piperata, aut perdicem coctam cum agresta & endiuia exinde colata cui mixtum sit aliquid ex memoratis succis cum temperando dulcibus acetosa, veluti natura facit in granatis medijs saporis etiam mala granata acetosa cum vino & succo suo sola vel etiam cum alijs succis condiantur bene omnia. Item succum rosarum, mirabolanos, tamarindos, zucharum rosatum & diamarenatum, diaprunis, diacitoniten dissoluta in aqua & colata & expressa, bibenda sunt cum aqua recenti. Item oxizachera cū iulep rosato & aqua ferrata. Item succum rosarum & acetositatem citri cum vino granatorum. Nota quod sirupus acetosæ. s. in quocunq; vtilis est sirupo, vbi non habeatur acetositas citri, exprime limones vel arancios; & cum zucharo tempera, & vbi maior adsit caliditas, maiori quantitate dabis acetosa vbi minor minori, & vbi non habeatur sirupus acetosus, dabis acetum aquam & zucharum simul permixta, alium acetum melius est rubro. Item sirupum hunc optimum. R. succi melissæ boraginis buglossæ, depurati, añ. ʒ. iij. aquæ rosarum aceti albi, añ. ʒ. i. ʒ. acetositatis citri & limonum, ʒ. ʒ. zuchari albi lib. i. ex hoc propinabis. ʒ. ij. cum aquarum buglossæ & acetosellæ. ʒ. i. ʒ. ex his vtere quō placet, & simul dato duos trochiscos de samphora, quidā sapientū loco sirupi hanc dant potionē

R. aque rosarum lib. i. vini albi odoriferi lib. ʒ. boli armeni opti-
 me pukerifati & cribrati. ʒ. ʒ. pro vice vna exhibeto. ʒ. ij. est em
 remedium & antiquum & potens, experimētatores duobus po-
 tissimum vtuntur, videlicet succo florū arantiorum cum vino
 in casu & post casum, & semine cardonis benedicti cum vino,
 quia hæc sunt experta aduersus venenum fungorum, solent &
 hæc dare sapientes. **R.** succi scabiosę. ʒ. iij. terre sigillatę. ʒ. i. cum
 modico vini, item seminum citri. ʒ. ij. cum vino bono. Item ama-
 bram & karabe cum vino, item specierum coagulorum. ʒ. i. cum
 vino, coagula sunt mucilagines quædam in certis vesicis, appen-
 se in visceribus hedorum, & leporū. Item radicem palmę christi
 cum vino, hæc quibus (vt tradidimus) sapientes vtuntur remo-
 uent venenum a corde, conueniunt ad conseruandum & curan-
 dum hæc confectiones, multum confide in hac nostra composi-
 tione simplici, secura, efficacissima. **R.** boli armeni. ʒ. ij. terre si-
 gillatę, coralloꝝ rub. añ. ʒ. i. corticum citri, zedoarię, croci añ. ʒ.
 ʒ. zuchari rosati rosis rub. conditi. ʒ. vi. acetositas citri. ʒ. x. da-
 bis semper cum vino albo & aqua rosarū, quando q; cōmiscen-
 dum est parum aceti rosati, ex his etiã conficere possumus pil-
 lulas si loco zuchari rosati accipiamus rosarum rub. ʒ. ʒ. cū ace-
 tosite citri quantum sufficit, quidã dant istas cōpositiones. **R.**
 zuchari rosati, triū sandaloꝝ diadragāti añ. ʒ. iij. folia aurī nu-
 mero. x. margaritarū, iacintoꝝ, ossis de corde cerui añ. ʒ. i. Itē **R.**
 margaritarū. ʒ. i. saphiri, iacintoꝝ, smaragdoꝝ. ʒ. ij. terre sigilla-
 tę triū granoꝝ, serici crudi triti añ. ʒ. ʒ. smaragdoꝝ. ʒ. i. manus
 christi rosati quātūlibet, aque rosarū in q̄ cōfricent annuli aurei
 vel vasa aurea & huiusmōi q̄tū sufficit. Itē aque rosarū, zucha-
 ri albi añ. lib. i. sandaloꝝ rub. & alboꝝ, coralloꝝ rub. spodij añ.
 ʒ. ʒ. margaritarū. ʒ. i. iacintoꝝ smaragdoꝝ, saphiri, ossis de cor-
 de cerui añ. ʒ. i. Nota q; oia aromatica cōueniūt ad cōseruādū et
 curādū, maxie q̄ sunt frigiditate p̄cipātia & calida & si nō cō-
 ueniant ad febrilē calorē, valēt tñ aduersus venenū ipsius & ma-
 xime si cōtēperenē cū frigidis ita vt ad frigiditatē aliquā declinēt
 & pl̄ declinēt stāte vel t̄p̄um, vel cōplexionū vel febrīū acutarū
 caliditate. Itē nota q; inter terrā sigillatā, & bolū armenū hæc est
 distantia, q; quāuis vtraq; valeant contra venenum & morbum

nihilominus plus vtuntur sapientes terra, q̄ bolo in ceteris venenis, at in morbo pestilentiali potius econuerso faciunt, in hoc cōcordant oēs q̄ in ceteris venenis nil melius terra sigillata maxime exhibendo eam cum modico boli armeni, & granoꝝ iuniperi et aceto diluto secundū modū Galeni, quia statim constringit, clauditq̄ vias pectorales ita vt venenū per eas transire non possit, eicitq̄ venenū per vomitū, pariter & venenū quod per solutūa educibile id facit administrata tam post q̄ ante casum, sed securius ante, similiter consentiunt oēs q̄ cum ad conseruandū se a peste tum etiam expellendū ipsam bolus armenus cetera simplicia superet omnia maxime exhibitus cum vino albo & aqua rosarū secundū ordinē Galeni, serapionis & Auicennę qui aiunt se esse expertos tempore magne pestilentie fuisse cū hoc facilliter & conseruatos & sanatos humores, est enim bolus armenus rubeus parum croceus delicatus frangibilis. Terra vero sigillata aliquantulum sit rubēs, gustui parū acetosa & arida, nonnihil viscosa, nec tamen adeo tenax vt digitis adhereat. Aduerte q̄ nonnunq̄ initium capit morbus. cū spūto sanguinis abundante, hoc in casu non datur bolus neq̄ aliud huiusce venenosi sanguinis strictiuū, imo coadiuuatur iste fluxus cū rebus pectoralibus extrahiturq̄ sanguis ex ambabus venis saphennę, in qualitatē complexionis q̄ si egrotās est multū sanguineus, fit etiā minutio postmodū ex mediana, nec sunt pretermittendę fricationes stomacho ieiuno. Fac vt admoueat naso spongiā intinctā in aqua rosarū & aceto rosarum & cum vino odorifero, quibus etiā sepe lauet oēs pulsus & faciem vbi adsit de futura phrenesi suspicio admoueas quandoq̄ fronti aquā rosarū cū aceto rosarū, & nisi nimiam metuas somnolentiā addas parū camphorę, cura ne infirmus in profundū nimis deueniat somnū, sufficiūt enim horę sex vel quinę per diem & noctē, siquidē dormitio multa retrahit venenū ad intra ventose a tergo posite, fricationes & ligamēta circū extremitates conferunt ad phrenesum pariter & somnolentiā. Item cōfert suppositoriū ex sapone duro cum modico salgēme, somnus modicus in principio morbi utilis est, nec ideo tantū vigilandū est vt inde spiritus resoluantur, camera euentari debet sepe aperiendo & reserando ex hoc enim variat aer sicutamen euentari debet ne ob

id sentiat egrotans & patiat frigiditatis quicquid debent extendi per latera lecti linthea aceto madefacta, asperge parietes ac solum camerę aceto aqua permixto, spargantur hinc inde & per angulos & parietes apponant, frondes, pampini, canne, salices, rose, plantulae & folia citrullorum & alia quęque viridantia florum & poma odorifera. Facies fumigia ex sandalis & rosis mirthillis & camphora, terbentina thure corticibus citri, corticibus granatorum & pomorum comuniū cum parū gariophylorum & croci, super oīa notandum habes quod singulis horis sex oportet te mutare & renouare in firmo camisia & oēs pannos lintheamina fumigia, vna cum vase pro fumigio, si cōmode fieri potest mutabis singulis .xxiiiij. horis stratum & cameram, antea autē quā introducat sit camera bene emundata ac bonis (vt conuenit) odoribus fumigata. Aliter enim amictus, lectus, & habitatio veneno inficiunt. Nec volo cum silentio preteriri quod ubi insolita appareat caliditas stomachi robur, dolorumque ab intestinis remotio, consueuerunt Rasis & Iohannitius semel tantū ad potandū dare aquā frigidā & recentē multa cum quantitate. Ego vero vt securius agerē dare aque hordei recentis lib. iij. cum .s. iij. zuchari, & forte dare etiā succi cucumeris lib. s. cum .s. i. zuchari bene simul permixta, postea succi aranciorum vel granatorum .s. i. & .s. i. zuchari. Quidam cōpatriota noster vir robustus, quę primū hic ipsum morbus inuasit, imersit se aque frigidis per quę duas horas sic stetit, exiens liberatus est, veruntamen fallacissimū hoc est experimentū, forte securius esset sedere in aquis tepidis quę pectoralia non attingerent. Quoniā hęc partes non sunt aperiendę, nec ad ipsas prouocandi sunt humores. Nonnulli hoc in casu assumpserunt venena & maxime quę frigide nature & fortassis etiā ea quę calide nature, prius vel post tyriacam vel terrā sigillatā cum bolo armeno & aceto aqua permixto & similia quę contra venenū sunt. Inter quos quidam phisicus liberatus fuerat videtur mihi res admodū periculosa.

De cura per artem chirurgiæ. Cap. IX.

Hoc in casu non expectandū, quousque appareat inflatio aut bulla, sed facta purgatione vel flebothomia is celer

& promptus ad venenum extrahendum, faciendo cum fermento & cantaridibus ruptorium vel aliud ex his que inferius narrabimus applices musculo dextri brachij sub cubito interiori a parte vel vbi tangi solet pulsus, non tamen super proprio pulsu, similiter facies super talo pedis dextri quattuor digitis ad intra vt fiat vesica, quam aperi, apertamq; teneas. si solitum apparuerit signum, & incommoditas, breuitasq; temporis obseruandum ordinem impediunt, fiat flebothomia atq; purgatio, quibus factis velsaltem flebothomia, facies ruptorium & applicabis eidem lateri sex digitorum sub signo distantia, sunt qui temporis varietati non considerent, sed & preter ordinem primo & post simulq; quo melius possent remedijs non nisi curæ studerent, nec forte errarent, modernorum talis ordo quorundam est, vt vbi nil impediatur primo purgetur infirmus cum clisteribus pulueribus flebothomia & medicina, post vero applicanda vt diximus (etiam non apparente signo) ruptoria, ac tutius est confestim (appareat signum vel non) ponamus ruptoria, & reliqua huic morbo appropriata, si videatur apparens, sic facito, si enim apparuerit circa aures, subito ruptorium applica collo in posteriori parte, eiusdem tamen lateris in quo signum, si sub brachio, musculo ruptorium apponatur eiusdem brachij, vel prope pulsum, non tamen supra si in inguinibus, pone iuxta cauillam, hoc est super talo pedis eiusdem lateris. Cum alibi appareat applica ruptorium sub signo per distantiam sex digitorum, vel sextantis, ne tamen ponatur (vtcumq; sit) supra pectus, & si fuerit in gula, videlicet a parte anteriori ponatur ruptorium a posteriori videlicet in collo, si vero in posteriori parte eodem in loco fuerit non debet in anteriori applicari, sed potius sub loco signi, sicq; tamdiu permittes ibidem ruptorium donec vesicam fecerit quam aperijs & supra ponas butyrum & folia caulis, item spongiam hac iminctam decoctione. **R.** camomille brittanice meliloti scabiosæ añ. m. i. bulliant in lib. s. aquæ ad consumptionem dimidij, hanc quia venenum trahit renouato, teneto, sepius in finem vsq; curæ.

Simplicia describit ruptoria. Cap. X.

Ruptoria hæc sunt vincetoxicon, vitriolū, flos æris, nux rancida, cordūmeniū, arsenicū, calx viua, antifarmacū, cū scuta, calx cū saponē fullonū, bauræ, cynoglossa, fermentum cum lixiuio, galbanus, cauda equina, euforbiū, stercus colūbinum, stercus accipitri, anserū, anatū, nasturciū, limacia viua vel suo cū cortice trita, rana excoriata & affata, calamentū, pulegiū, ceruinū, aristologia, raffanus, viscū, centinodia, costum, piper, lapis spongię marine, flāmula trita, vrtica, sinapis, vitalba, mentastrum, scabiosa, canapis, canapaciū, cantarides & salgēma, grana masticata, piretrū, vitellū oui cū multo salis, consolida maior & scabiosa trite intra duos lapides mirabiles sunt, dicta ruptoria debent cito (vt dixerā) applicari, & forte pariter super signū apparenens, secundū aliquos qñ non medeē via, quā alias dicemus, alia hac descriptione, q̄ in delicatis personis vtendū est lenioribus, & in alijs fortioribus & tutius est vt sub signo ponant̄ q̄ supra, vel supraponant̄ minus fortia, sub vero fortiora.

Varias apostematis rationes modos & conditiones examinat. Cap. XI.

Hoc signū vocat apostema quod cū venit ante febris accessum indicat cor forte esse & potens ad expellendū venenū & tūc est febris accidēs apostematis, ediuerso est cū venerit post febrim, hoc em̄ apostema est duarū gnationū, altera est bulla & nominat̄ antrax & carbūculus. Altera est inflatio & vocat̄ bubo & glandula, bulla cōmunit̄ emūctoria exit & q̄nto plus a principalib⁹ distat mēbris tanto minus piculosa est, nigra est oīm pessima, sc̄do viridis loco est paulo minus mala, tertio glauca, rubea quarto & q̄nto aridior tanto etiā peior est, inflatio cōmuniter in emūctorijs venire solet hoc est principalit̄ mēbrorū purgatorijs, quę sex sunt ī locis scilicet post aures, sub brachijs, in inguinib⁹, cerebrū p̄ emūctoria post aures demittit venenum nec non in collū cor sub brachia mittit, ad vel circū inguina epar, hac de causa peior est inflatio q̄ bulla, qm̄ veneni multū ad principalia decurrisse membra ostendit, & quāto cordi pp̄in quior inflatio fuerit tanto qdē periculosior, vtrorūq; scilicet bullę pariter & inflationis quasi similis est cura, sunt qui accedente

apostemate ante febrem & procul a corde faciunt subito ligaturas inter locū doloris & cor, supraponuntq; repercutiendi causa res frigidas siccas. At supra doloris locum propriū res ponunt calidas & humiditas resolutiuas alij q̄ primū apparere incipit apostema ponunt supra simul & a latere ventosas (vt diximus) & ruptoria, subito hanc exhibendo medicinā. **R.** ellebori nigri preparati senę, cinamomi añ. ʒ. ʒ. diagredij. ʒ. ʒ. infundant in vini gratatoꝝ. ʒ. iiii. & zuchari. ʒ. i. Si ad multas horas in infusione staret melius esset, postea cola & exprime, propināda cum apparet apostema anteq̄ dormiat. Sic vero preparant elleborū, scindunt per longū in frusta minuta, ponunt ipsum in pomo dulci, inuoluuntq; pomum in stuppis prius aqua rosarū intinctis; sicq; coquunt sub cineribus calidis, cocto semel proijciunt pomū, recoquunt elleborū alio in pomo modo quo prius, separatim a pomo conseruat, dant robustissimis elleborū mixtis miscendis modo & ordine dicto. Ceteris vero minus robustis dant solūmodo pomū secundæ coctionis preparant scamoneā coquēdo ipsam in malis citonijis vel in pasta farine hordel facta cum vino cytoniorum non reprobato istoz; regulas sed ad nostras regredimur.

**Regulas & modos applicandi ruptoria
monstrat. Cap. XII.**

Cum opportunū non est vt extrahi possit sanguis cū ventosis vel sanguisugis nec incendi signum, poni debent sub vel supra vel simul vtrobiq; ruptoria ex dictis & his etiam que in sequentibus dicā, cōpositionibus, exhibēs autē predicta si videat̄ temporis adesse comoditas, postq̄ extractus est sanguis ac parū quieuit egrotans vel saltē post assumptionē medicine & eius perfectā operationē, & si nō presto affuerit qui manu operetur dato puluerē quē si non habeas exhibe medicinā, si nec medicinā habueris applica sine dilatione ruptoria supra & extra signum cum moderatione (vt diximus) & ordine & si tēpus instet nec quicq; adhuc factū sit exhibe simul purgationē & ruptoria, nec cesses vnq; a remedioꝝ administratione, nec differas vt spes res te oīa cum temporis comoditate facturū. **Aduerte ne super signo**

signo ponas res adeo frigidas & stipticas vt venenū ad intra rep-
 cutiant. Vtere his q̄ apte ad trahendū & resoluendū & sunt res
 calide, ac aliq̄ntulū tēperandē sunt q̄nq̄, si sis eas cōtinuaturus,
 cū rebus frigidis, vt nimia euiteat inflāmatio, nec tñ ita frigidis
 vt inde restringant, nec multū metuas dolorē, qm̄ venenū trahit
 ad apostema. Nolo tñ toleres excessum, qm̄ malignaret venenū,
 pariter & febres, naturāq̄ nimis lassaret locū ruptorij nolo p̄ ar-
 tem in totū cōsolides donec tres elapsi sunt menses, morare trimē-
 strui curriculū spatij anteq̄ locū ruptorij p̄ artē integre cōsolida-
 des, hoc vero cū facis reitera purgationē. Quidā florentinus no-
 ster hoc vere incidit bullā, qd̄ cū inde ab hoc morbo ita liber esset
 vt non diuersus foret a sanis indilate q̄ primū plagā cōsolidauit,
 trāfactis vero post diebus. xl. iterū morbo infectus bidui spacio
 interijt maxie hoc qa sine purgatiōe plagā restrinxerat, hoc etenī
 scias q̄ q̄ post septimū perit diē mala potius cura id euenit q̄ hu-
 iusce natura morbi. Scito q̄ postq̄ venenū in tantū decurrit ad a-
 postema vt principalia mēbra p̄ hoc sint alleuiata, nisi tū pbene
 & cōtinue idip̄m trahas, rectifices, & purges, i trinsecū ap̄tis ve-
 nenū plus malignat, cōtractū vaporat ad intra & occidit. Iccidit
 cōtinue cor ip̄m fortifica cōstringēdo vias eius intus & ab extra
 humores sepius euacua, venenū plage rectifica purga, nil speres
 certi ex illorū melioratiōe, q̄nimo nec ad instans ob hoc a reme-
 dijs cesses, maxie si adhuc septimus non elapsus fuerit dies.

Composita ruptoria & emplastra quedam
 fortia tradit. Cap. XIII.

 Quersimoda sunt ruptoria composita, fortiaq̄ in trahen-
 do venenum ad extra, enarrabimus multa, vt secundum
 opportunitatem quorumuis altero commode vti possis
 R. ficus, yreos & grana tritici cōtusa, parte æquali, maturat hoc
 cito ac rumpit. Item fermentum cum oleo & sale. Item R. picem
 cum passulis & melle. Item stercus passerinū cum axungia por-
 ci. Item vitrum puluerisatum cum terbentina. Item nisi abhomi-
 nosum foret stercus humanum, valet multum ante & post rup-
 turam, supraponendo medullam panis feruenti oleo intinctam.

Item oleum cum cineribus bullitum. Item cantarides numero .x. cum vncijs, passularum vna, fermenti vna & semis, scabiosæ cy-
 noglossæ, consolidæ maioris, antifarmaci añ. 3. i. incorporentur
 cum oleo liliorum, & si fortius facere volueris adde sal & colū-
 binam herbam, rutam añ. 3. ij. Item nasturdum cum oleo & sale
 Item auripigmentum, piper añ. 3. ij. caricas numero .x. fac empla-
 strum cum melle quantum sufficit. Item baurac, salis armonia-
 ci, scabiosæ, antifarmaci, allij, piperis añ partes æquales fac em-
 plastrum cum succo scabiosæ. Item galbanum radices liliorum
 alborum steruus humanum consolidam maiorē tritam inter du-
 os lapides. Item fermenti. 3. iij. sinapis, rutæ, scabiosæ, absinthij
 añ. m. i. radicū liliorū alborū partē tertā, vitrioli. 3. ij. cantarides
 numero .x. galbani. 3. i. nices rancidas numero tres, olei liliorum
 alborum quantum sufficit, coquantur herbe & radices in oleo et
 fiat emplastrum addendo cætera ingredientia secundum artem.
 Item cantarides cum oleo saponis. Item cineris quercini, quo tin-
 ctiores vtuntur partes quattuor calcis partes sex misce & cū vte-
 ris suprapone predictū emplastrum at istud nunc dictū empla-
 strum facies cū oleo oliuarū nigrarū & fortius est si oleum cum
 cineribus bulliat. Item fermenti, vrticæ pinguedinis carnis exicca-
 ta, barbe maluisci, malue añ partes equales. Nota q̄ quinq̄
 sunt herbe hoc in casu tum in omnibus emplastris tum etiam ad
 inuis sumptē multum bene conuenientes, quoniam tam intus q̄
 extra veneno resistunt & sunt quasi temperate. s. consolida, scabi-
 osa, agrimonia britanica Aristologia.

De emplastris temperatis. Cap. XIII.

Ertia sunt admodum supradicta ruptoria & emplastra
 cum ad rumpendum tum etiam ad extrahendum cito ve-
 nenum. Sed non sunt continuanda, quoniam nimis inflā-
 marent, attamen eis plus vti quis posset vbi apostema non esset
 coloris multum viridis, aut rubei, vel nigri, ac etiam vbi non nūl-
 ta foret corrosio, temperatiora quædam adducam & mage con-
 uenientia vbi de magna metus esset inflammatione. **R.** barbe mal-
 uauisci. 3. ij. caput vnum liliorū alborū farine seminis lini añ. 3. i.
 5. bulliant in aqua communi & pistentur cum fermento & axun-
 gia veteri applicetur calide. Item **R.** furfuris non poenitus expur-

gati farina. m. ij. coquatur in aceto. Item columbinā cum aceto et oleo rosato. Item farina ordei cum succo brictanice vel consolidae. Item cepas cum butiro coctas addendo post caricas & fermentum cum oleo camomillino dulcorari potest (si opus sit ob doloris vehementiam) addendo poma cocta aut maluauscū & maluaum ipsarūq; mucilagines q; si maiori adhuc opus sit dulcoratione accipe cepas coctas & poma cocta. s. cum butiro & oleo camomillino. Itē malug, barbē maluausci scabiose añ. m. i. bulliāt herbe in aqua communi cum qua incorporetur farina, pistentur aut herbe & condiantur simul omnia cum. 3. i. pinguedinis galline & totidē olei camomillini croci. 3. 5. est enim delicatissimū emplastrum item scabiosa, pes columbinus cicorea cōsolida maior conuenit post hęc emplastrum ex apio, brictanica, farina orobi cum predictarū herbarum succis secundū aliquos etiā cum theriaca. Itē emplastrū ex opoponaco trito cū passulis. Itē assa, ruta & nitrū, cū melle, bonū qñq; fuit vnctū esse cū theriaca suprapositis cepis & malua coctis. Supraponunt etiam nonnulli flores arantiorū & folia contusa cum axungia & malua. Quantū vero ad ipsam theriacam volunt aliqui non esse ei quicq; superponendum quoniā remittit venenum ad intra.

Emplastra temperatissima. Cap. XV.

 Vum bulla multum nigra est & supra modū ardens ac perq; cito accendit corrodit & dilatat tēperatiōra debēt esse ea que administras, desiccatiua cū aliquali frigiditate, tēperataq; caliditate resolutiua, exempli gratia. **R.** plantaginē & gallas cū aceto coctas, itē lentes cū panemixto cū cribratūra furfuris, itē granata acetosa & medij saporis in. 4. ptes scissa & cocta in aceto vsq; ad eorundē dissolutionē, cōterant & applicent, cōueniūt ab initio morbi vsq; ad declinationis statū. Conuenit alterū hoc emplastrū añ vlcerationē causatā a bulla. **R.** acatij, dragāti, opij, corticū granatorū añ. 3. i. viridis aeris, iusgamū alb, fac emplm cū vino & serua ad vsū, qñ videas iā factā vlcerationē suppone id aliqñtulū desiccatiuū. **R.** esdram cū vino et rob granato et similib⁹, aduerte ne ptes signo circūstātes putrescāt de fende ipsas cū bolo armeno aq; rosarū oleo rosato aceto rosato et ceteris i recessu inflamatōis, vlceratōe remanēte pōe emplm ex

litargirio & ea quę ad malignas & corrosiuas plagas conferunt, idest quę refrigerant, desiccant, repercutiunt, ex quibus aliqua superius connumerauimus, at temperate facito cuncta, & replica vt expedit purgationes ad intra.

De modo mitigandi dolorem circa ipsum
apostema. Cap. XVI.

Quę superiori tractata sunt capitulo in bullis multum nigris & corrosiuis verificantur, at in cæteris non tantę inflammationis temperator esto maturiorq; in repercutiendo, ardorem doloremq; partim a morbo partim a ruptorijs siue ab inflammatione prouenientem, si mitigare studeas circumpone signo medullam panis calidi recentis primum exopti e furno vino acetoso vel succo plantaginis intinctã. Item coque predictam medullam nec non & lentes in aceto, applica & sapius muta & ne desiccetur emplastrum illico suprapone folia plantaginis, quando emplastrum deponis lauetur plagę superficies cum vino pontico siue acetoso, suprapone farinam ordei cum melle, intelligo autem poni ista non supra, sed circum plagã quamuis secundum Petrum de tuscigniana aliosq; & doctos & expertos hæc quę diximus non multum repercutiant verum pellunt caliditatem, confortant doloris locum, & temperato quodam calore resoluunt, remanentẽ postea plagam his rebus curato quę ad venenosas corrosiuasq; attinent plagas.

De modo decidendi putrem ipsius apostematis carnem. Cap. XVII.

Quando est mortificata plaga cura subito vt tristis illa caro decidat. R. brancę vrsinę barbę maluauiaci, herbę p. uincę, foliorum maluę añ. ʒ. i. coquantur pistentur & misceantur cum axungia porci non salita & cum butyro veteri, sic simul ad tres dies permittantur, postea colentur exprimantur addendo colaturę parum cerę & masticis, serua ad vsum, vtq; competentem faciat plaga crustam, quam postea be

ne diuellas, cum dicto vsus es emplastro vngatur cum butiro & oleo, crustam autem nulla cum violentia deponere (id quidē multum obesset) morare donec natura id per se facere incipiat quam postmodum cum supradictis adiuua. Interea ne corrodat venenum perq̄ sanas corporis partes discurrat hunc in modum succurrere opus est, habeas ventosam amplam ita vt totam (cum applicatur) plagam hoc modo circūambiat videlicet vt supraposita tangat circum circa tantūmodo carnem sanam ita vt plaga nulla ex parte contingi queat a ventosa, hanc igitur ventosam applicato sic trahendum venenosum ex profundo sanguinem prohibendumq̄ ne intus reuertatur.

De modo mundificandi plagam. Cap. XVIII,

Rupto apostemate extractaq̄ veneni materia propinanda sunt constrictiua simulq̄ mundificatiua. **R.** farinam ordei cum melle & modico salis suprapone folia caulium. Item sarco collam puluerizatam & mel parte æquali, si fortius volueris, coque in primis ipsum mel, post vero adde sarco collam, e st equidem secundum Gentilem de fulgino & Petrum de tusigniana solennis compositio, quoniā omne vulnus mundificat omnemq̄ saniosam plagam, Commendo pariter ad hanc rem emplastrum diaquilon.

De modo regenerandi carnem bonam. Cap. XIX.

Mundificata quum fuerit plaga, ad bonam carnem regenerandam accipe folia basiliconis optime contusa. Item recipe xanthos, centaureæ maioris, herbæ pentaphilon consolidæ maioris, añ partes equales, distillētur in vere per elambicum, vel facito his ex herbis succum, sicq̄ simul permitte donec bene permisceantur, postea adde illis aquæ vitæ partē quintam, serua ad vsus, istud enim mirabile inuenies in regenerando carnem. Item confert ad hoc barba affodili, hoc est lappa, cocta cum fecibus vini. Item emplastrum ex coriandris viridibus cum melle & passulis.

De varijs modis extrahendi sanguinem a signo, de
modo cauterizandi per incendium. Cap. XX.

 Mnis circa signum predicta cura quæ (vt antea narraui-
mus) fit cum ruptorijs simplicibus & compositis, lauda-
bilior fiet italicorū omnium doctorum sententia, mo-
do quem iam iam dicemus, postponendo ipsa ruptoria, & sic fa-
ciendo. Pone cauteria distanter a signo, quemadmodum iam di-
ximus, & insimul supra signum magnam pone ventosam, qua
deposita tange ipsum varijs in locis cum rasorio & lanceola, po-
stea ventosam repone, vt sanguinem attrahat, eamq; cessante san-
guinis attractione amoue, & exinde tres bene purgatas sangui-
sugas applica, hisq; iam repletis, & amotis, gallorum, vel pipi-
onum columbarūq; pullos scinde per mediū, & sic calide vnum
post alterum appone, exinde secundū quosdam debet inungi cū
theriaca, post vero permittas eum quiescere, nōnulli istorū loco
deplumant locum circa anum galli & accipiunt saponis aliquanti-
ter obscuri ac quasi viridis, ℥.i. opij. ℥.v. pistantq; bene & cum sa-
le albo pulueratissimo faciunt suppositoriū gallo & totum in si-
mul supponunt, quo peracto restaura egrotantē & postmodū
eum leniter cauteriza, non dico cum cera nec oleo feruenti, quia
oppilant, sed cum auro ignito, aut argento vel ferro, ipsumq; in-
strumentū in summitate rotundam habeat planitiem ad formā
vnius satis magni quadrantis, sitq; in medio huius cernodi planitiei
acies siue acumē ad formā adamantis, nō nimis acuti & post incē-
diū inunge cū butiro, & cooperias locū foliō caulis, & mitte eū
quiescere, hoc multo eligibilis est ruptorijs, eo qd citius opat, ma-
gisq; pellit venenū, meliorē insuper qualitātē in membro relin-
quit, posthac vtuntur rebus plage superponendis, et circa, quas
superius commemorauimus post ruptoriū administrandas & eo-
dem modo. Nōnulli pestilenti morbo laborātes non aliud osten-
dunt signū qd maculas veluti morbilli, per corporis cutem disse-
minatas. Istiusmodi debent inuolui panno cōcineo calido, & cu-
stodiri a frigore, apponanturq; due magne spongię dorso cum
renibus, & pectori calide, intinctę decoctioni meliloti, camomil-
le, & lentis, & bene expresse, & ieiuno stomacho, sepius mutant

dabis etiam in potu decoctionem caricarum, lentis, granorum
tinctorum, & croci.

De cura secundum morem Hispanorum &
Catalanorum. Cap. xxi.

TRactatū a nobis in precedentibus fuit de istiusmodi mor-
bi cura secundum grecorum, latinorum, nec non & bar-
barorum intentionem, maxime vero secundum usum Ita-
lorum, at in presentia iuxta Hispanorum morem, pariter & Ca-
telanorum, de hisce medicamentis considerabimus. Itaq; secun-
dum istos fit statim distere, post vero, si sanguis abundat, flebo-
thomia, sin minus, exhibetur iuxta peccatis humoris qualitatem
medicina, ab initio applicant epithima, exinde facta aliquali eua-
cuatione, saltem cum distere, ad curam procedunt apostematis.
De more etiam istorum nihil ex inflammantibus, reardentibusq;
superponi debet apostemati, quia spasmus inducunt, febres ac-
cendunt, malignius reddunt venenum, maxime si in emunctorijs
fuerit apostema, aiunt item non esse in principio apponenda ma-
turantia multum ac maceratiua, quoniam glutinant, oppilant,
putrefaciunt, referuere faciunt pelluntq; venenū ad intra, nec fri-
gida quoq; dicunt administranda, nec quicq; (quia desiccet) cum
spongia, neq; cum panno quia intus claudit vapores stringitq;
at vero cum lana munda, siue cum stupa (maxime ex cannabo) lau-
dabile est, presens decoctio est valde familiaris, his precipue qui
sunt natura delicati, ac etiam in emunctorijs, accipe flores camo-
mille, melilotum, capillos veneris, bulliant in aqua, imbibe lanam
siue stupam, exceptam manibus exprime, applica tepidam vel pa-
rum calidam, singulis horis renoua, donec resoluat vel aperiat.
Post vero aperturam transacto die quinto vtere maturatiuis, &
quæ mundificant, regenerant, bullis autem vt rumpantur, secu-
res superponitur scabiosa pissa, vel sola vel cum veteri axungia
porci, & salta. Si viridis est bulla vel nigra, nec tamen est in emun-
ctorijs, aperias eam subito, varijs in partibus, cum lanceola, vel
rasorio, vt inde cito exeat venenū, deinde laua bullam cum aqua
falsa ne ibidē remaneat sanguis coagulatis, applica sanguifugas
deinde cum fuerit rupta & veneno expurgata, transacto (vt su-
pra) die quinto suppone maturatiua, mundificatiua, regeneratiua

Præter hæc (nisi admodum tenellæ sit ætatis ægrotans) debet non supra sed sub bulla per sex digitorum distantiam poni ampla ventosa, postea fieri debet apertio cum lanceola vel rasorio, & iterum apponi ventosa vt sanguinem attrahat, videlicet vncias duas vel tres, vel plus etiam iuxta indigentiam consensumq; virtutis, aduerte signo in emunctorijs existente ne proprio signo applices ventosas, nec incidas, nec nimis ipsum molestes frequentando ventosas, quoniam sic augetur spasmus, multi trahuntur calidi humores, peius efficitur venenum, & multi sic faciendo pereunt, verum si circa aures, vel in gula huiusmodi signum appareat, applica ventosam retro sub spondilibus colli, non supra vel in spatulis, si vero appareat sub brachijs, applica ventosam sub eodem latere declinando versus dorsum, si in inguinibus, applica ventosam in coxa, vel retro sub clunibus. In quocunq; horum casuum sic facito, pone per sex digitorum spacium procul a signo (vt diximus) ventosam, & scarrificando trahas sanguinẽ, & procede per longum in quattuor gradibus apponendo ventosas, incidendo trahendoq; sanguinem cum ventosis vel sanguisugis. Sed supra signum supradictam pones decoctionem, vt temperate leniat, atq; resoluat. Vna cum decoctione bonũ esset (si posses) apponere lapidem quempiam veneni tractiuum puluerizatum, vel integrũ, vt sunt smaragdus, hiacinctus, topazius, tamen secundum aliquos istorum possumus superponere signo sanguisugas, & quandoq; etiam ventosas esto q; sit in emunctorijs, nulla tamen fieri debet cum violentia, post vero lauando cũ aqua salsa. Hoc fit quando signum summe inflatum est, vel massili coloris, & cum est apertum, transacto die quinto vtuntur maturatiuis. & e, quod si hæc ipsa decoctio, minimam faciat operationem reduces eam ad formam doctiẽ vel guttũ. Quãdo ipsum apostema plus solito est inflatum, quidam post diem tertium fortiter incidunt ipsum per longum eius membri in quo signum apparet per interuentia leuitando venas & arterias & si nimis flueret sanguis, obuiant cum stupa intincta vitello oui, & oleo rosato, non vero in albugine quia frigidum est & viscosum, & eo tempore confortant ægrotum cum cordialibus intus & extra, verũ sapientiores inter istos non approbant hanc incisionẽ, iudicãdo ipsam

ipsam maximi esse periculi, præsertim in emunctorijs, post vero quintum diem si febris non est ardua ac signum non multum est venenosum, nigrū, vel viride. Si etiam approximat rupturę, corpore bene purgato, incipe cum maturatiuis (postq̄ feceris quæ diximus) ad maturandum apostema. **R.** barbe maluauisci, barbe liliorum, enulæ campanæ, cucumeris asinini, ceparum añ lib. ʒ. caricarum pingutum, seminis fenugreci, seminis lini, añ. ʒ. i. foliorum maluę, & maluauisci, brancę vrsinæ; herbæ violariæ añ m. i. coquant cum impetu in aqua, bene pistentur, si pro delicatis hoc maturatiuum fiat, colentur prædicta, coquantur, pistentur, & exprimantur; postea addatur axungię porci, recentis, liquefactæ, colatæ lib. i. vel quantum sufficit, aliqui addunt limacias benepistas; vna cum cortice; hoc enim conuenit vbi cutis multum densa est, veluti est in inguinibus; & post aures; alij addunt fermenti, panis grossi añ. ʒ. ij. aut plus, vel minus, secundum oportunitatem trahendi & rumpendi, quę res conuenientior est in bullis; quam in inflationibus emunctoriorum. Sunt & alia quedam leuiora maturatiua, vt est farina tritici cum oleo & aqua in simul bullita, donec ad aliquantulam tenacitatem perueniant; vel cum medulla panis furfurei, & cum caricis pinguis simul coctis, & postea pistis, possumus addere oleum oliuarum, vel oleum amigdalarum dulcium, aut axungiam porci recentem. Si talis axungia vetus esset, & salita; foret hoc emplastrum vtile ad leniter rumpendum bullas, etiam addere possumus pinguedinem gallinæ recentem, si tali cum pinguedine, axungia, & butiro recenti, oleo violato, barbis liliorum coctis fiat emplastrū gratum delicatis. Huiusmodi maturatiua (vt ante diximus) fieri debent post purgationem cessante febre, & postquam signum est apertum, expurgatumq̄ veneno, transacto etiam die quinto, deinde vtuntur mundificatiuis, postea regeneratiuis, vltimo consolidatiuis signi. Si bulla fuerit nigra vel viridis & corrosiua, nec est in emunctorijs, incide cum profundatiõe lanceola vel rasorio postmodum administrahis docciam cum aqua salsa aliquantulum calidam, ne sanguis (vt diximus) coaguletur, deinde applica ventosam aut sanguisugam, vel anum galli deplumatum, quidam applicant

limaciam viuam, nonnulli ranam viuam, hoc autem fieri potest quando signum non sit in emunctorijs, postea apponi aliquod facile ruptorium quod supra tradidimus, vel etiam istud. **R.** vitellum oui cum modico salis, nec fortius, quia bullam malignaret, mutetur autem istud sepius, quod si & hoc bullam nimis commoueret, vtere sola scabiosa pista, vel veteri axungia porci salita, vel simul vtriusque. Sunt quaedam ruptoria admodum fortia, que non debent poni super emunctoria, nec vbi grauis adsit febris, quae etiam si ponantur, vbi non minus sit fortis, minime conducunt. **R.** caricas crudas, & fermentum. Item si hoc non valet faciunt hoc fortius, obseruatis tamen modo & ordine narrato. **R.** cantarides bene tritas, & tertiam partem axungiae porci, hoc pone super bullam malignatam ter vel quater. Dicunt chirurgici hoc esse sepius expertum, quando adhuc fortius hoc ipsum habere volunt, addunt quartam partem saponis fullonum, quod quidam dicunt in malignata bulla, & in homine robusto mirabiliter operari. Item aliud forte pro bullis. **R.** pulueris vitri bene puluerizati. **℞.** granorum tritici tritorum, vel dentibus masticatorum. **℞.** vitella ouorum numero duo, croci. **℞.** terbentine. **℞.** bene commisceantur & superponantur cum stupis mundis, reliqui apponunt calcem viuam cum sapone, at quoniam huiusmodi ardentia, & violenta frequenter malignius faciunt apostema & febres, ideo securius est ante ulcerationem aduertere ne materia intus reuertatur, etiam ne quasi rabida efficiatur his cum rebus acutis, in debilibus praesertim complexionibus, vel multum colericis ideo his intentionibus vtile est emplastrum Galeni toti membro superponere. **R.** plantaginis, lentis, panis fursurei aequales, coquantur in aqua donec ad quandam soliditatem perueniant, superpone loco doloris & circum circa per latum spacium. **Auicenna** addit gallas vbi plus de subtili sanguine apparet quam de compacto. Item ad istud vtile est emplastrum granatorum dulcium, & acetosorum coctorum in aceto & aqua, praesertim vbi apparet materia incensa, post vero quam cessare incipit ardor conuenit emplastrum **Auicennae**, ex caricis pinguibus, passulis nucibus, farina ordeii, simul coctis ad maturandum & rumpendum.

post vero factam rupturã, mundificetur plaga cum succis, apij, absinthij, plantaginis, melle rosato, farina, coctis cum modico ter bentine lote, deinde consolidatur secundũ ordinem aliarum plagarum, circumponitur vero vnguentum ex bolo armeno, & oleo rosato quidam ab initio (causa fortis attractionis) ponunt inter musculos tibiarum, vel brachij, vel super spatulis herbam flãm mulam id est cuscute, tritam quæ quidẽ faciendo vlcerationem emunctoriorum ad se trahit humores, & membrorum principallium. Istud remedium in robustis corporibus, & vbi nulla adest febris, vtile est, non alibi nec aliter, nonnulli actuale faciunt cauterium super signo cum ferro ignito, quod quidem plus conuenit robustis, & vbi non est ardua febris. Raimundus inquit quod theriaca & bolus armenus non trahunt ad se venenum sed procul depellunt, ideo dicit non esse assumenda per os post secundũ vel tertium diem, quando materia iam venenosa est, & cor ipsum attingit, nisi bene euacuata sit & correcta. Item prohibet ne vnq̃ super signo ponantur nec etiam vult vt apponantur, nisi signum extra emunctoria fuerit, & quoq̃ ante tertium diem, & in circuitu, non supra, potest administrari bolus armenus, etiã post septimum diem, plaga veneno expurgata, vngendo in circuitu, sic igitur conuenit in tertio antequam plaga sit facta venenosa, & conuenit post septimum, postquam plaga veneno expurgata est, in circuitu autẽ vngi debet cum oleo rosato, aceto rosato, & aqua rosarum ad defendendum membrum. Hactenus Hispanensium & Catelanorum narrauimus opiniones vna cum correctionibus Arnaldi & Raimundi medicorum singularium, vera res est, quod Raimundus huius est sententię, scilicet quod non debeat purgari infirmus cum flebothomia, medicina, aut vomitu, quãdo apostema repletum est admodũ, & venenosum, hoc est trãacto die secundo, ne venenũ tali motione intus reuertatur. Hęc quidem opinio videtur corrigenda, secundum alios, & sic videlicet quod immo purgari debet si opus sit (cum dictis obseruantis) etiam post ipsum diem secundum, sic tamen quod dum purgatur applices ventosas & sanguifugas, sub & super signo, & quod cor defendatur intus & extra cum cordialibus frigidis, & hic

quoq; modus non prorsus est alienus ab intentione prefati Rai
mundi.

De astantium conseruatione qui infirmum
regunt. Cap. XXII.

Vitius astantes preterea que dicta sunt in principio pro
conseruatione (scilicet theriacam pillulas & similia) nisi
vacui fuerint sanguinea superfluitate debent aliquantu
lumq; sanguinis extrahere ex vena communi facta bona purga
tione cum dictarum pillularum .3. i. vel saltem media, vtile est se
pius sumant pulueres & medicinam contra morbum, vt in pre
cedentibus dictum est & maneant quo magis procul possunt,
ab infirmo presertim, cum sunt ieiuni euentetur sepe locus habi
tationis, & fiant fumigia vt supra dictum est, nunq; pretermi
tendo terbentinam, gestent in manibus faces ardentes & carbo
nes bene succensos bonis odoribus fumigantes, lauet vniversum
corpus cum aceto tepido bis in die scilicet mane & sero, se penus
mero mutet indumenta, & frequentius renouet fumigia maxi
me cum thure terbentina iunipero, mirtho, sandalis, rosis, & cam
phora vel roremarino lauro & similia, teneat in manibus aranti
um & fasciculum ruthe vel quercule maioris & mentem ac meli
se cum mirto & flosculis recentibus, sit semper bene purgatus
ab omni humore & cibo superfluo, iterum replica salutiferum
illum odorem cum aqua rosarum, aceto rosato, vino maluati
co, zeduaria, vel corticibus citri, super omnia lauent. sepius cum
his manus & vultum. Cuius etiam compositionis pauculum bi
bat, & teneat etiam ad motam naribus spongiam in eadem iam di
cta mixtura intinctam, ligatam in ligno fraxini, quoniam tantam
habet fraxinus contra venenum potentiam, vt nullum animal ve
nificum eius appropinquare audeat vmbre, suo neq; odori, po
tius enim sese sponte ad concremandum igni concederet, quam
vt huic proxime adhereret arbori, faciant sepiuscule ignes & fo
cum per vniversam domum, maxime cum lignis & rebus odori
feris, nec putet qui semel ab hoc morbo liberat⁹ est, sese deinceps

non posse hoc in casu perire, quia presenti anno ter vnum ex florentinis nostris hic morbus intravit, qui secundo perfecte liberatus, tertio mortem evadere non potuit. Eodem iterum anno in mense Septembri mulierculam liberavi quandam a peste, sana equidem erat, ut ceteri qui semper sospites extiterant, at cum inter morbos versaretur post dies, xvij, iterum infecta periit. Nulli confidendum est in hoc quod ceteris sit fortior & magis sanus, quoniam venenum ita fortes interimit ut debiles. Immo venenum illud plus quam reliquos offendit sanguineos atque robustos, eo quod aperte sunt illis pectoris vię, habent & cor valde calidum, multumque sanguinem calidum & humidum, ideo cordis ipsa caliditas per meatus apertos multum trahit aerem perniciosum & quidem subito trahit, antequam temperari transitu possit, etenim sanguinis caliditas per se cito succenditur & inflamatur, confestim putrefactioni subest humiditas, inque venenum convertitur, quippe ut quanto plus in vase vini, & quanto potentius, tamen tanto etiam in plus, tumque in mordacius vertitur acetum, sic potens in venenum, quanto quidem abundantior, quanto calidior fuerit in pectore sanguis, quando equidem sanguis fit ipse venenum, perquam faciliter paruoque ipsius contactu, transmutatur ad idem, convertunt enim se alterutrum contacte inuicem partes ad venenum nec te pretereat o qui patientis curam geris, quod quanto illi es propinquior, tum cognatione, tum complexionis vel naturę ac constellationis symboleitate tanto quidem maiori contagionis subiacet periculo, quia latioris que dā inest qualitati promptitudo ut similis ad simile adimpleri transmutatio possit, veluti ignis ad aerem, ad aquam aeris, huius ad terram, & cum duę citharę, binę vel fidiculę versu modulantur eodem, tunc quidem resonat motus, voxque huius in illam, si vero petis quas intret per vias venenum respondeo quod omnes per corporis poros, maxime qui magis aperti, citius autem offendit quando per nares, per os, perque pulsus ingreditur & multo quidem fortius si vias adinuenit in calidis humidis subtilibusque apertas humoribus, etsi quoque a similibus provenit humoribus, sique influentia martis at cum diverso evenit, & modo contrario, cumque saturnio influxu

se quidem eo tardius demonstrat, multotiens immanet vestibus diu & cute vñs patentibus & venis cordi propinquis, nec inde quisquam grauari videtur, quia pauculus est leuiscq; vapor nec eam habet ceteris vt cordi partibus contrarietatem sed ipsi tantulum cum primum cordi cōtiguū efficitur manifeste non occulte ledit. Similiter rabidi canis venenum, nec non & alia suam longo etiam post tempore detegunt offensionem. Hæc deniq; scias velim quod scilicet per bimensurū spacium remanet venenū in personis, parietes ferramenta & quæ sunt ex lignis constructa nisi corrigantur cum lotionibus, fumigijs ignibus, per annū vel plus forte suam referuant venenositatem, vestes quoq; lanæ & id generis nisi euententur lauentur sepiuscq; fumigentur vel ponantur ad ignem ad ventum ad solem tribus annis & vltra remanent infecte, nosti quidē mucidi odorem arantij in qua mucelcerit capsula multos seruari per annos. Similiter suo quo prius erat bombace musci diu permanet odor. Equidem vt ignis oleum sic nutrimentum huius est lana veneni, & quidem ita enutrit hæc lana venenum, vt non modo conseruet ipsum sed & augmentet, simulq; fortificet, non est vtendum pro cibi vel potus dispositione vasis illorum supple qui infecti sunt nec tangi debet quicquid adheferit illis, iubilanter tibi viuendum est, eo quod letitia vitalem fortificat spiritum, cōtinenter & sobrie viuas, siquidem tanti est valoris sobrietas & cōtinentia vt ea sola mediāte in multis & quidem grauibus (Athenis quæ fuerant) pestilentijs Socrates philosophus sese seruarit incolumem. Inquiunt ideo Aristoteles atq; Galenus talē esse in puris corporibus dispositionē vt ferme nunq; sentiant pestem, vel ea ipsa (etsi infecti) saltem non pereunt en tibi iam duo, vt te conserues singularia trado. Parato vt bibi possit sinaragdum, vt tangi, vt ore teneri, suspendiq; collo, cuius tanta est aduersus venena virtus vt (teste Rasi Auenzoar Serapione) tiris & bufonibus eius conspectu ex sese statim lumina cadant, pauperibus dare soleo raffanum siluestrem, parum pro vicene sanguinem incendat, tantam enim habet contra venenum efficaciam, vt scorpionem eius contactu crepari faciat, & dicit Dioscorides quod trito cum aceto eius semine lotis mani-

bus, tangendo serpentes, nocere minime possunt. Lapis bezoar (si quis posset habere eum) super omnia valet aduersus venena, quamuis enim persico idiomate id omne bezoar ab antiquis appellari solet cuius est proprietas virtusque pellendi venena secundum tamen Serapionem & Rasim principaliter vocatur bezaar lapis quidam omnibus venenis tum calidis tum frigidis moribus cunctisue vlceribus venenosis sua virtute resistens, & confert siue sumatur per os tum etiam ore teneatur, vel e collo suspensus tum denique quouis modo applicatus ad extra, oritur in Siria in India in partibus orientis estque diuersi, diuersus trini coloris, nam quidam glaucus est & fuscus, quidam glaucus fuscus & viridis, alter vero albus & aliquantulum glauculus videlicet similis colori vini albi clarior hic inter ceteros est optimus leuis delicatus mollis absque sapore, splendens ut lumen dosis eius quando per os recipitur est grana. xij. testificantur Rasis & Serapio sepius se suis comperitum habuisse temporibus que preciosissimus iste lapis omnes tam simplices quam compositas medicinas tum etiam compositas theriacas propria qualitate superauerit in resistendo venenis inquit habamed ligetur in anulo insculpatumque scilicet lapidi scorpionis imago cum luna est in scorpione respiciendo ipsum ascendentem quo facto sigillentur cum eo thura quando luna fuerit in signo scorpionis, quod si postmodum huiusmodi thuris puluerizati ad debitam quantitatem venenato in potu dederis tantum valebit aduersus venena quantum & proprius ipse lapis inquit abdallahamarach hunc se vidisse lapidem quem comparasse ait filium mamari seque in solutionem lapidis cordubae pallatum dedisse, Serapion ait eundem mirabilia operari non solum in hominibus sed & in ceteris quibusdam animalibus primum que contingendo hoc lapide scorpionis aculeum deperdit pungendi potentiam. Preterea tritum mixtumque cum aqua serpentisque oritur impositum occidere eum asserit.

Fuge cito, procul, ac tarde reuertaris,
Cap. XXIII.

Reseruare visum est ad libri calcem principalium (hac in materia) regularum declarationem, fuge quantum potes hominum conuersationem & maxime quando es ieiunus, sis semper remotus a socio ad minus per spacium bicubiti, & in loco libero aperto, & ab infecto (cum secum loqueris) remotior saltem per sex cubitorum interstitium & sub diuo vel loco aereo, & caue ne ventorum flatus ab eo versus te spiret, inter te & ipsum sit sol, ignis, odores, vel tendens ad ipsum ventus, loca enim angusta simulque multorum flatus hominum, valde periculosa sunt hoc etiam commemoro quod parietum prociunctu ac domuum contingentia & continuatione multiplicatur morbosa contagio, super omnia suadeo vt cito ac procul fugias ab his locis quibus imminet pestis tardeque redeas, dixi cito, hoc est quam primum apparent signa proxime pestis, quae quidem signa sunt quando eius loci aer extra naturalem suam dispositionem esse videtur, deducendo ad calidum & humidum quando nebulosus (nubesque frequentes & dense) puluerulentus apparet, venti grossi & tepidi, vt his preteritis temporibus euentum est, ac etiam quando aquae & agri fumant & olent, sic pariter & pisces mali sunt saporis atque odoris, cum multa super terra ex putrefactione nata apparet animalia, fungorum & putridarum herbarum copia, terrae fructus & animalia insipida sunt & parum conseruantur turbida efficiuntur vina multa & terrestria & aerea animalia ab eo loci recedunt, insolite oriuntur febres latentes furiosae, continuae, fallaces, cum pectoris anxietate, cum pulsus prostratione, frenesis, vrinarum turbulentia, palati intestinorum excoiationes, oculorum rubedo, vermes, morbilli, multae foeminarum conturbationes, irae, rabidae rixae, dira bella, monstra naturae, mirandaque vel naturae vel a deo signa, inuisa multum & rara. Proximum ante annum scilicet millesimum quadringentesimum septuagesimum septimum in festiuitatibus natiuitatis domini, inuentae sunt denuo in vrbe volaterrana, sancti Petri apostoli reliquiae, quae decem in vno mense stupenda & vniuerso populo manifesta demonstrabant miracula, vnde praedixeram ego plurimis ex Florentinis (inquiens) credite Marsilio Ficino quod extrema nobis paratur

& guerræ, & pestis tribulatio. Post vero sequenti mense Aprilis die eiusdem vigesimo sexto summa oriebatur ferodioris quæ ante vnquam fuerit belli crudelitas, deinde mense Augusto eiusdem annis talis aderat pestis qualem ante centum annos & ultra vix fuisse recordamur. Hæc enim quæ diximus præfagia sunt propinque pestis, tunc igitur fuge antequam vnus efficiaris de duodecim mille signatis, quia si tantum moraris vt multi recipiantur in numerum signatorum, & si pro tunc eo in loco tu vnus non sis ex signatis fieri tamen poterit (quod deus auertat) vt paulo post cano nizeris a magno pontifice domino morbo & eris vnus ex signatis, & hoc dupliciter euenire poterit, scilicet vel quia iam captus eris contagione infectorum, vel quia tristem infecti aeris qualitate iam receperis, sic quod pedetentim fiat ille tibi familiaris aer, ita quod nec aeri natura nec aer illi resistet, verum si alienam subito quesieris auram, abibit primus aer illic natura resistet, & hic naturæ prouenit vnde pestis origo, & etiam vt procul auferas moneo videlicet vt ea te ad loca conferas quibus res, nec per sonæ, nec soni, strepitus, rumores, quicumque infecti loci ad te peruenire valeant, sicque remotus esto vt alti intermedient montes quibus vaporum prohibeatur accessus, ne ventorum flatu, vel aeris dilatatione te possint contingere, considera loca ad quem curris dispositione, & situm, videlicet ne pestilenti quouis modo sit similis aeri, vtpote in calido, frigido, humido, siccoque, nubibus, pluuijs, ventis, sis denique tali in loco firmatus, vt venti, nubes, pluuiæ spirare, dilatari, abinde ad te moueri nequaquam possint, nec te hoc fugiat quod horoscopus siue ascendens alicuius vrbs vel ca stelli infectæ vel infecti sepius ad ea loca omnia pestem extendit, quæ illi ab initio ciuitati vel castello subiacent, & quæ aliqualem eo cum ascendente conformitatem habent. Tertio dicimus vt tarde reuertaris, quoniam paucillula transacti morbi remanens infectio potens est ad eos perquam subito maculandum omnes, qui etiam haud intempetiuo fugam tempore ceperunt, quia maiori subsunt periculo qui locum frequentant infectum cum prius auergerint, quam hi qui semper ibidem cum cautela tamen perma serunt, quoniam subita nouaque male tolerat natura accipere,

& preter hoc diuissime quidem remanent hæ (vt ante diximus) qualitates in parietibus lignamentis vestibis pannis quibusq; & cetera, quantum vero ad solius aeris dispositionē vna sufficit angaria, ita vt vbi ad trimenstrium immunes ab hoc morbo omnes quicūq; sunt perstiterint, iudicari potest aerem iam fore purgatum, sed esto cautissimus in appropinquatione & contactu eorum quæ plus aere venenū retinent, procinctus fornacium in muris diutius seruant quam ligna venenosam caliditatem, verū purificando (vt sæpius diximus) videlicet cum ignibus lotionibus, euentationibus, fumigijs, odoribus & cætera purificantur homines comunitè spacio .xliij. dierum, domus, lignamenta & cætera in .xxi. panni vestimēta & huiusmodi spacio dieꝝ .xxviij. his habeas temporibus separata ad bibendum pariter & manducandum vascula, & lectisternia quæq; , vel saltem si cætera non possis linteamina, reliqua lotionibus, & fumigijs purificato, eq; pecunię, & omne iumentorum, supellectilia, mobilia domus, sarcinulæ & huiusmodi, nisi admodum caute egeris venenū diu seruare solent quare vigil, cautus, & prudens esto, cunctisq; ordinatim prouideas. Concludendo, Deum vitę largitorem verarū salutariumq; medicinarum reuelatorem vt nobis contra pestilentia morbum efficacia detegat remedia imploramus, vtq; vitale nobis donum suum ad laudem gloriamq; suam conseruet.

τ ε λ ο σ .

Laus deo summo honor & gloria. AMEN.

Augustæ Vindelicorū in Sigismundi Grim̄ Medici & Marci Vuyrsung officina excusoria
Anno virginiei partus. M. D. XVIII.
sexto Kalen̄, Octobres.